

Jadwiga Pytlarczyk

W kręgu zabawy

Program wychowania przedszkolnego

Warszawa 2009

Redakcja językowa i korekta

Lidia Machura

Skład i łamanie

Paweł Kowalski

Grupa Edukacyjna S.A.

Wydawnictwo JUKA-91 Sp. z o.o.

ul. Jutrzenki 118

02-230 Warszawa

tel. 022 381 72 07, faks 022 381 72 10

infolinia 0800 650 300

juka@juka.edu.pl

www.juka.edu.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Szczegółowe cele kształcenia i wychowania	6
2. Treści programowe	7
2.1. Edukacja zdrowotna	12
2.2. Edukacja emocjonalna i wprowadzenie w świat wartości	16
2.3. Edukacja społeczna i otoczenie techniczne	19
2.4. Edukacja językowa	23
2.5. Edukacja przyrodnicza i ekologiczna	28
2.6. Edukacja matematyczna	32
2.7. Edukacja artystyczna	36
3. Sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości dzieci	42
4. Obserwacje pedagogiczne. Analiza gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna)	49
Materiały pomocnicze	52
Bibliografia	60
Podstawy prawne:	61

WSTĘP

Wiek przedszkolny to okres szybkich zmian rozwojowych, mający swe konsekwencje w dalszym życiu człowieka. Wychowanie przedszkolne to czas wspomagania dziecka, czyli tworzenia mu optymalnych warunków rozwoju i czuwania nad kierunkiem zmian. W procesie tym należy pomagać wychowankowi rozwijać różnorodne umiejętności, takie jak samodzielność, kreatywność, umiejętność dostrzegania problemów, planowania i realizowania zadań, kompetencje społeczne oraz postawy kształtowane w relacjach ze środowiskiem społeczno-przyrodniczym i kulturowym.

Program ten opisuje sposób realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego w zakresie wspomagania rozwoju i edukacji dzieci objętych różnymi formami wychowania przedszkolnego po zmianie z 23 grudnia 2008 roku.

Program wyznacza szczegółowe umiejętności dziecka w różnych obszarach jego funkcjonowania z podziałem na poziomy, wskazuje dodatkowe treści w ramach wspomagania wychowanka w rozwijaniu uzdolnień. Ponadto przybliży sposoby osiągnięcia przyjętych celów, wartościowania postępów dziecka oraz zawiera materiały pomocnicze do pracy nauczyciela.

Podstawowe założenia tego programu oparte są na czterech filarach edukacji, będących celami ogólnymi kształcenia. Są to:

1. **Uczyć się, aby wiedzieć** (wiedza)

Wiedza to środek i cel ludzkiego życia. Pozwala na komunikowanie, rozwijanie umiejętności, rozumienie świata. Daje radość rozumienia, poznawania i odkrywania. Istotna jest sprawność procesów poznawczych.

2. **Uczyć się, aby działać** (umiejętności)

W codziennej rzeczywistości istotne są wszechstronne kompetencje, dzięki którym człowiek radzi sobie z różnymi zadaniami i problemami.

3. **Uczyć się, aby być** (system wartości i postaw)

Dzięki edukacji człowiek powinien kształcić samodzielne, krytyczne myślenie, wypracować sądy, podejmować decyzje w różnych okolicznościach życia. Ważne są różnorodne doświadczenia, które mają pomóc w ukształtowaniu systemu postaw, wzbogacić osobowość, przygotować do „bycia” i pełnienia ról.

4. **Uczyć się, aby żyć wspólnie z innymi** (pokojowe współistnienie i współdziałanie całej ludzkości)

Ważne jest, aby odkryć siebie, zauważyć niepowtarzalność i odrębność każdego człowieka, współdziałać z innymi, nauczyć się rozwiązywać konflikty, planować i realizować z innymi wspólne cele.

Program ten wyznacza właściwe proporcje między wychowaniem a kształceniem w warunkach wzmożonej aktywności dziecka w wieku przedszkolnym. Tytuł nawiązuje do zabawy, jako podstawowej formy aktywności małego dziecka.

1. SZCZEGÓŁOWE CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

Podstawowym zadaniem placówek i innych form wychowania przedszkolnego jest pełnienie funkcji opiekuńczych, wychowawczych i kształcących. Mają one zapewnić dzieciom możliwość wspólnej zabawy i nauki w warunkach bezpiecznych, przyjaznych i dostosowanych do ich potrzeb rozwojowych.

Celem nadrzędnym edukacji przedszkolnej jest wspomaganie rozwoju i edukacji dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, zmierzające do osiągnięcia stanu gotowości do podjęcia nauki w szkole podstawowej.

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania wynikają z podstawy programowej wychowania przedszkolnego i obejmują:

- Promocję zdrowia, w tym poznanie budowy własnego ciała, funkcji podstawowych narządów
- Praktyczną naukę zasad higieny w odniesieniu do własnego ciała i otoczenia
- Poznanie zasad bezpiecznego funkcjonowania w najbliższym środowisku
- Poznanie form aktywności ruchowej i własnych możliwości w tym zakresie
- Przekazanie wiedzy o tym co sprzyja, a co zagraża zdrowiu
- Wykształcenie samodzielności w zakresie samoobsługi
- Kształcenie umiejętności nazywania własnych potrzeb oraz różnych stanów emocjonalnych
- Nauczenie sposobów radzenia sobie z własnymi emocjami oraz kontrolowania zachowań
- Przygotowanie dzieci do rozpoznawania i rozumienia podstawowych wartości, takich jak: przyjaźń, miłość, odpowiedzialność, szacunek, prawda, tolerancja, współdziałanie oraz wspólne ustalanie norm w oparciu o te wartości tak, aby dziecko przyjęło je jako kryterium własnego postępowania
- Przygotowanie dzieci do prowadzenia dialogu jako formy wymiany poglądów oraz sposobu na osiągnięcie kompromisu i rozwiązywanie konfliktów
- Wprowadzenie dzieci w zasady funkcjonowania grupy rówieśniczej oraz życia społecznego
- Ukształtowanie poczucia przynależności do środowiska lokalnego oraz budowanie tożsamości narodowej
- Rozbudzenie zainteresowania dzieci innymi narodami i kulturami
- Zapoznanie dzieci z podstawowymi przyborami i urządzeniami technicznymi oraz zawodami, a także ważnymi instytucjami użyteczności publicznej
- Rozwijanie umiejętności spostrzegania za pomocą zmysłów: wzroku, słuchu, smaku, węchu, dotyku
- Rozwijanie myślenia dziecka, w tym przyczynowo-skutkowego, symbolicznego, twórczego
- Doskonalenie uwagi i pamięci
- Rozwijanie ciekawości i aktywności poznawczej
- Doskonalenie mowy komunikatywnej w zakresie: poprawności pod względem

artykulacyjnym, technik żywego słowa, prawidłowych konstrukcji i form gramatycznych, wzbogacania słownictwa

- Ukształtowanie gotowości do nauki czytania
- Wyrobienie umiejętności niezbędnych do nauki pisania
- Dostrzeganie walorów estetycznych przyrody oraz rozwinięcie zdolności wielozmysłowego poznawania środowisk przyrodniczych
- Kształtowanie umiejętności dostrzegania zależności przyczynowo-skutkowych w środowisku
- Ukazanie przykładów wpływu działalności człowieka na przyrodę oraz znaczenia przyrody dla człowieka
- Kształcenie opiekuńczego stosunku do przyrody
- Rozwijanie orientacji w przestrzeni i czasie
- Rozumienie pojęcia liczby (aspekt kardynalny i porządkowy)
- Kształcenie umiejętności liczenia, dodawania i odejmowania na konkretach oraz zbiorach zastępczych
- Kształcenie umiejętności mierzenia długości, a także klasyfikowania
- Zapoznanie z podstawowymi figurami geometrycznymi
- Wprowadzenie dzieci w podstawowe pojęcia plastyczne, muzyczne i teatralne
- Organizowanie działalności artystycznej dziecka, zarówno odtwórczej, jak i twórczej, np. poprzez zapoznanie z technikami wyrazu plastycznego, realizację form muzycznych i parateatralnych
- Rozwijanie wrażliwości estetycznej

Cele te są realizowane we wszystkich obszarach działalności edukacyjnej przedszkola. Ich rozwinięcie ze wskazaniem konkretnych umiejętności dzieci znajduje się w dziale treści programowe zamieszczonym poniżej.

2. TREŚCI PROGRAMOWE

Treści programowe są niezbędne dziecku do całościowego i harmonijnego rozwoju, pozwalają mu na radosne, twórcze „bycie” i aktywność. Nauczyciel, planując pracę, wykorzystuje treści ze wszystkich niżej wymienionych obszarów. W obszary te wtopiony jest rozwój procesów poznawczych.

W każdym obszarze znajdują się istotne informacje o rozwoju dziecka oraz wytyczony cel i wskazówki metodyczne odnoszące się do prowadzenia działań w tym zakresie. Podano także informacje o relacji pomiędzy treściami programowymi a podstawą programową.

W tabeli umieszczono materiał edukacyjny wyznaczający zamierzone osiągnięcia dzieci. Są one wyznacznikiem celów, do jakich dąży nauczyciel. Obejmują wiedzę, umiejętności i postawy. Materiał ten został podzielony na trzy poziomy, związane z możliwościami dzieci w wieku przedszkolnym. Kolejne poziomy wyznaczają stopień trudności, co może odnosić się do wieku, ale niekoniecznie.

Opracowując treści dla poszczególnych poziomów przyjęto, że poziom I mogą osiągnąć dzieci 3-, 4-letnie a poziom drugi dzieci 5-, 6-letnie. Niezależnie od tego założenia należy pamiętać, że podstawą wszelkich oddziaływań jest poznanie możliwości każdego dziecka, w tym trudności i uzdolnień w procesie systematycznie prowadzonych obserwacji. Nauczyciel, poznając dzieci, wybiera treści odpowiednio do ich możliwości. Odnosi się to zarówno do grup jednorodnych, jak i różnowiekowych.

Realizacja treści z I i II poziomu jest gwarancją nabycia umiejętności przewidzianych dla dziecka kończącego przedszkole, określonych w podstawie programowej z 23 grudnia 2008 roku.

Przejsie do treści określonych na III poziomie jest możliwe tylko wtedy, gdy dzieci nabyły umiejętności przewidziane dla poziomu II, co oznacza, że wykraczają swoim rozwojem i umiejętnościami poza oczekiwania typowe dla dziecka kończącego przedszkole. Ustanowienie w programie poziomu III, rozszerzającego treści podstawy programowej, to szansa dalszego rozwijania uzdolnień i możliwości indywidualnych każdego dziecka.

Nauczyciele pracujący w jednorocznych oddziałach przedszkolnych powinni dążyć do równoczesnej realizacji treści programowych z I i II poziomu.

Treści programowe podzielono na obszary, co ilustruje przedstawiony poniżej diagram. Procesy poznawcze umieszczono w miejscu centralnym, bowiem ich rozwój związany jest ze wszystkimi sferami funkcjonowania człowieka.

Rozwój procesów poznawczych i ich znaczenie w osiągnięciu przez dziecko sukcesów edukacyjnych

Wszyscy uczymy się poprzez zmysły. Wrażenia zmysłowe to elementarne składniki procesu poznawczego, powstają wskutek działania bodźców na poszczególne narządy zmysłów. Wrażenia te układają się w sensowne, całościowe spostrzeżenia dotyczące tego, co nas otacza. Bez informacji docierających do naszego systemu nerwowego, nie byłoby uczenia ani rozwoju. Aby jednak zaistniało, musi dokonywać się integracja między pracą kilku układów zmysłowych. Codziennie docierają do człowieka tysiące wrażeń, które są sortowane, przekształcane i integrowane tak, by stały się użyteczne (odbiór wrażeń za pomocą zmysłów, ich percepcja, identyfikacja i rozpoznanie obiektów).

Procesy poznawcze to podstawa naszego kontaktu ze światem. U małego dziecka mają tło emocjonalne i przebiegają najczęściej mimowolnie. Wiek przedszkolny to szybki rozwój procesów poznawczych. Spostrzeganie jest jeszcze niedoskonałe, ale pod koniec wieku przedszkolnego trudności percepcji zanikają lub zmniejszają się. Myślenie dzieci się doskonali. U dzieci 3-letnich jest ono związane z działaniem i spostrzeganiem. W miarę rozwoju zmienia się i dziecko dokonuje operacji umysłowych oderwanych od bezpośredniego spostrzegania. Uwaga – początkowo krótkotrwała – staje się dłuższa i w znacznym stopniu dowolna.

Procesy pamięci zależne są od tego, jak przebiegał proces spostrzegania i jaka była wtedy koncentracja uwagi. Trwałość zapamiętywania uwarunkowana jest tym, czy dziecko brało udział w zdarzeniach oraz czy towarzyszyły temu emocje.

Rozwój procesów poznawczych następuje wraz z naturalnym dojrzewaniem organizmu, a także pod wpływem celowych i właściwie zorganizowanych sytuacji edukacyjnych. Procesy te kształtują się i doskonalą w toku działania i w kontakcie z otoczeniem. Małe dzieci potrzebują uczenia się poprzez zmysły i działanie („słyszę i zapominam, widzę i pamiętam, robię i rozumiem”). Właściwy ich rozwój decyduje o osiągnięciu przez dziecko zamierzonych umiejętności w poszczególnych obszarach edukacyjnych, a dalej o powodzeniu od początku nauki szkolnej, a także o prawidłowym funkcjonowaniu w życiu codziennym. Nawet drobne deficyty mogą wpływać dezorganizująco na umiejętność zabawy, efekty nauki, zdolności ruchowe, samoobsługę, zachowanie.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

1. *Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych.*
4. *Wspieranie dzieci w rozwijaniu czynności intelektualnych, które stosują w poznawaniu i rozumieniu siebie i swojego otoczenia.*
14. *Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisanania.*

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poziom I	Poziom II	Poziom III (rozszerzony)
Percepcja wzrokowa	<ul style="list-style-type: none"> – wyszukuje takie same przedmioty (układa w pary), – wyszukuje takie same obrazki tematyczne (ustawia w pary), – wyszukuje wśród obrazków tematycznych taki, jak pokazywany przez nauczyciela, – składa obrazki z 2-3 części w całość wg wzoru, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyszukuje wśród obrazków tematycznych jeden różniący się szczegółem, – wyszukuje takie same obrazki atematyczne (ustawia w pary), – wyszukuje wśród obrazków atematycznych taki jak pokazywany przez nauczyciela, – wyszukuje wśród obrazków atematycznych jeden różniący się szczegółem, – odnajduje na ilustracji przedmiot pokazany na małym pojedynczym obrazku, – układa obrazki tematyczne z figur geometrycznych wg wzoru, – układa wzory atematyczne z figur geometrycznych wg wzoru, – dostrzega i wskazuje różnice pomiędzy podobnymi obrazkami, – wyszukuje takie same znaki, wzory, elementy, – składa obrazki z 3–5 części w całość wg wzoru, – składa obrazki z kilku części w całość bez wzoru, – dostrzega różnice pomiędzy podobnymi znakami, elementami, wzorami, – dorysowuje brakujące elementy, 	<ul style="list-style-type: none"> – układa proste puzzle, – wyszukuje takie same litery, cyfry, – wskazuje różnice pomiędzy podobnymi literami, cyframi,
Percepcja słuchowa	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje popularne dźwięki z otoczenia, – rozpoznaje brzmienie poznanych instrumentów, – rozpoznaje głosy: męski, żeński, dziecięcy, – różnicuje dźwięki wysokie i niskie, 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje liczne odgłosy z otoczenia, – rozpoznaje głosy kolegów, – dostrzega nastrój w głosie, muzyce (smutny, wesoły), – rozpoznaje, czy wyraz jest wypowiedziany dobrze, czy źle pod względem artykulatoryjnym, – wyróżnia głoski w nagłosie, śródgłosie, wygłosie, – dokonuje analizy głoskowej i sylabowej prostych wyrazów , – łączy głoski, sylaby w wyraz, 	<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje analizy i syntezy głoskowej dłuższych wyrazów, – potrafi określić kierunek linii melodycznej „w górę, w dół”,

<p>Percepcja za pomocą dotyku, smaku, węchu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje znane przedmioty za pomocą dotyku, – rozpoznaje wybrane produkty spożywcze za pomocą smaku, np. cukier, cytryna, – różnicuje zapachy za pomocą zmysłu powonienia np. mięta, 	<ul style="list-style-type: none"> – różnicuje i nazywa cechy za pomocą dotyku: zimny, ciepły, gładki, chropowaty, duży, mały, itp. – rozpoznaje i nazywa smaki za pomocą zmysłu smaku: słodki, kwaśny, gorzki, bez smaku, 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia cechy za pomocą dotyku: kształt, długość, grubość,
<p>Myslenie przyczynowo-skutkowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> – układa serię obrazków przedstawiającą pojedynczy, zmieniający się przedmiot – układa historyjkę obrazkową składającą się z 2-3 obrazków 	<ul style="list-style-type: none"> – układa historyjkę obrazkową składającą się z 3–4 obrazków – stosuje określenia: najpierw, potem, na końcu, 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje zmiany odwracalne (otwarte – zamknięte okno) i nieodwracalne (cała szyba, stłuczona szyba),
<p>Myslenie symboliczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje własny znaczek identyfikacyjny, 	<ul style="list-style-type: none"> – dopasowuje symboliczny obraz do przedmiotu, – rozpoznaje i tworzy symbole oznaczające pogodę, – rozpoznaje symbole oznaczające ostrzeżenie, informację, zakaz, nakaz, – rozpoznaje wybrane znaki drogowe, 	<ul style="list-style-type: none"> – tworzy symbole do określonych przez siebie treści, – odczytuje symbolikę barw, – odczytuje i rozumie znaczenie cyfr, – odczytuje litery i wyrazy jako reprezentację konkretnych treści,
<p>Myslenie twórcze</p>		<ul style="list-style-type: none"> – wymyśla nowe słowa, wierszyki, historyjki, piosenki, – wymyśla zakończenie do opowiadania, historyjki, – wymyśla tytuł do opowiadania, rysunku, innych treści, 	<ul style="list-style-type: none"> – wymyśla rymowanki, wiersze, opowiadania, – wymyśla nowe rozwiązania w dziedzinie nauki, techniki – wymyśla nowe zastosowania dla istniejących urządzeń i przedmiotów, – tworzy oryginalne prace artystyczne, projektuje, – przekształca istniejące rysunki w nowe, – wymyśla rozwiązania określonych problemów,

Pamięć	<ul style="list-style-type: none"> – zapamiętuje wygląd przedmiotu, – zapamiętuje 2–3 przedmioty, – zapamiętuje 2–3 obrazki pokazywane jednocześnie, – zapamiętuje sekwencję kilku słów, 	<ul style="list-style-type: none"> – zapamiętuje 3–5 przedmiotów, – zapamiętuje kilka obrazków pokazywanych kolejno, – zapamiętuje kolejność dźwięków, – zapamiętuje proste wierszyki, piosenki, – zapamiętuje kolejność gestów, – zapamiętuje kolejno pokazywane czynności, – zapamiętuje kolejność zdarzeń, – zapamiętuje polecenia, zadania, 	<ul style="list-style-type: none"> – zapamiętuje 5 elementów, – zapamiętuje serię kilku figur geometrycznych pokazanych jednocześnie, – zapamiętuje serię figur geometrycznych pokazywanych kolejno, – zapamiętuje uzyskane informacje i włącza je w system swojej wiedzy po to, by wykorzystać, gdy zajdzie ku temu potrzeba.
Uwaga	<ul style="list-style-type: none"> – utrzymuje kontakt wzrokowy z rozmówcą, – skupia uwagę na rzeczach, – skupia uwagę na osobach, dostrzega ich wygląd. 	<ul style="list-style-type: none"> – skupia uwagę na rzeczach i dostrzega ich cechy, – skupia uwagę na osobach, dostrzega ich wygląd, wykonywane czynności, – skupia uwagę na informacjach uznanych przez nauczyciela za ważne. 	

2.1. EDUKACJA ZDROWOTNA

Rozwój fizyczny w wieku przedszkolnym nie przebiega równomiernie. Podstawowymi wskaźnikami jest budowa ciała i układ ruchowy. Tempo i rytm rozwoju w tym zakresie jest w miarę równomierny i tylko między czwartym a piątym rokiem życia następuje nasilenie procesów rozwojowych. 3–4-latki mają typ budowy małego dziecka, stopy są słabe, nie ma wykształconych naturalnych krzywizn kręgosłupa. Układ ruchowy jest słaby: kościec zbudowany jest z tkanki chrzęstnej, a słabe mięśnie (szczególnie dłoni) wzmacniają się około 5. roku życia. Postępuje też proces kostnienia oraz ustalenie naturalnych krzywizn kręgosłupa. Wraz z rozwojem fizycznym doskonalą się motoryka. Trzylatki są nieporadne, nie potrafią wykonać łącznie kilku form ruchu. Między 4. a 5. rokiem życia następuje udoskonalenie czynności motorycznych (siła, szybkość, zwinność, zręczność i wytrzymałość). Grupa dziecięca różnicuje się. Z jednej strony są dzieci, których rozwój kształtuje się w normie, z drugiej dzieci o przyspieszonej dynamice i nieco słabiej rozwinięte. Pojawiają się różnice w rozwoju motorycznym, zaznaczają się w tym zakresie różnice między dziewczynkami a chłopcami.

W okresie przedszkolnym stopniowo zwiększa się też odporność dziecka na infekcje.

Edukacja zdrowotna jest fundamentalnym prawem socjalnym dziecka, zagwarantowanym przez *Konwencję o prawach dziecka*. **Celem edukacji zdrowotnej w przedszkolu jest poznanie i zachęcanie do zdrowego stylu życia.** Pozwoli to na ukształtowanie u dzieci zaczątków postaw, które ułatwią dokonywanie wyborów, mających znaczenie dla jakości ich życia.

Zdrowie to jedna z ważniejszych wartości w życiu człowieka. Ważne jest, aby dziecko wprowadzane w zagadnienia dotyczące zdrowia poznało budowę własnego ciała i funkcję podstawowych organów, nauczyło się stosować zasady higieny w odniesieniu do własnego ciała i otoczenia. Istotne jest także jak najwcześniejsze poznanie zagrożeń, jakie mogą czyhać w najbliższym środowisku. Ważnym elementem jest zarówno aspekt fizyczny, jak i bezpieczeństwo psychiczne: poczucie własnej wartości i więź z otoczeniem. Promocja aktywności ruchowej to nie tylko rozwój fizyczny i zdrowie, ale też sposób na zdobywanie doświadczeń o otaczającym świecie i poznanie własnych możliwości.

W kształtowaniu zachowań sprzyjających zdrowiu ważne są działania nauczyciela i środowiska przedszkolnego, a także wsparcie rodziny sprzyjające utrwaleniu właściwej postawy prozdrowotnej.

Wskazówki metodyczne

Realizacja treści programowych w tym obszarze edukacyjnym następuje przez:

- realizację celowo zaplanowanych tematów kompleksowych ukierunkowanych na zdrowie i bezpieczeństwo, np. „Dbamy o swoje zdrowie”,
- realizację innych tematów, np. „Moje przedszkole, moi koledzy” (treści dotyczące bezpieczeństwa w sali, na terenie przedszkolnym),
- sytuacje okolicznościowe,
- planowe formy aktywności ruchowej.

Nauka aktywności ruchowej i zachęta do niej powinna być realizowana poprzez codzienne ćwiczenia poranne, zabawy ruchowe (co najmniej dwie) dostosowane do możliwości dzieci, a także pobyt na świeżym powietrzu. Ponadto młodsze dzieci kilka razy w tygodniu (minimum dwa razy) uczestniczą w specjalnie skonstruowanych zestawach zabaw ruchowych, a starsze w zestawach ćwiczeń gimnastycznych. Od początku niezbędny jest pokaz nauczyciela i jego aktywny udział. Stopniowo wprowadzamy dzieci w korzystanie z przyborów, pozycje wyjściowe, formy ustawienia oraz sygnały. Starsze dzieci są gotowe do udziału w grach z regułami.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

2. *Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych. Wdrażanie dzieci do utrzymywania ładu i porządku.*
5. *Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci.*
6. *Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych.*

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poziom I	Poziom II	Poziom III (rozszerzony)
Budowa własnego ciała		<ul style="list-style-type: none"> – zna budowę własnego ciała, – nazywa części ciała 	<ul style="list-style-type: none"> – znaj funkcje podstawowych organów człowieka (serce, płuca),
Higiena	<ul style="list-style-type: none"> – samodzielnie stosuje etapy mycia rąk, – samodzielnie wykonuje wszystkie czynności dotyczące korzystania z toalety, – sprząta po sobie zabawki i miejsce zabawy, 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie stosuje etapy mycia zębów, – myje ręce po korzystaniu z toalety i przed jedzeniem, – unika miejsc brudnych, – wskazuje podstawowe zasady związane z higieną własnego ciała, – troszczy się o czystość podczas przygotowywania jedzenia, – zachowuje czystość w miejscach użyteczności publicznej, – wskazuje, jak należy dbać o czystość odzieży i obuwia, – dba o czystość i estetykę miejsca pracy i zabawy, – samodzielnie ubiera się i rozbiera, 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia konieczność przestrzegania zasad higieny (estetyka, choroby) – stosuje zasady higieny zmysłów,
Racjonalne żywienie	<ul style="list-style-type: none"> – nazywa podstawowe pokarmy, – posługuje się łyżką i kubkiem, – przezwycięża uprzedzenia do niektórych potraw, próbuje nowych potraw, – spokojnie spożywa posiłki, – akceptuje mycie owoców i warzyw przed spożyciem, 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie posługuje się widelcem i nożem, – nazywa pokarmy konieczne dla zdrowia, – nakrywa do stołu, – korzysta z serwetki, – podczas posiłków zachowuje się wg ustalonych zasad, – przezwycięża opory w kontakcie z różnorodnością posiłków, – przestrzega zakazu picia nieprzegotowanej wody, – wyjaśnia konieczność odpowiedniego przygotowania żywności do spożycia (mycie, gotowanie), – uzasadnia zakaz spożywania nieznanych owoców, grzybów, płodów rolnych, roślin dziko żyjących, produktów nieznanego pochodzenia, – akceptuje konieczność ograniczania spożywania słodyczy, 	<ul style="list-style-type: none"> – zna podstawowe sposoby przechowywania żywności,

<p style="text-align: center;">Aktywność ruchowa i profilaktyka wad postawy</p>	<ul style="list-style-type: none"> – koryguje postawę ciała podczas stania, siedzenia, – uczestniczy w zabawach orientacyjno-porządkowych, bieżnych, na czworakach, rzutu, celowania, toczenia, skoku, podskoku , – podnosi piłkę i inne przedmioty, – utrzymuje równowagę podczas przejścia po torze, – wspina się na niewielkie przeszkody, – bierze udział w zabawach na śniegu, – ilustruje ruchem muzykę, opowiadanie nauczyciela, – uczestniczy w formach ustawienia: rozsypka, gromadka, koło, pary, rząd, – stosuje się do sygnałów nauczyciela (dźwięk, hasło) podczas zabaw, – rozumie pojęcia zmęczenia i konieczności odpoczynku oraz zna jego formy, 	<ul style="list-style-type: none"> – przyjmuje poprawną postawę podczas wykonywania różnych czynności, – właściwie przygotowuje się do zamierzonej aktywności ruchowej (obuwie, strój), – stosuje się do wizualnych i dźwiękowych sygnałów, – poprawnie przyjmuje pozycje wyjściowe do ćwiczeń, – poprawnie wykorzystuje przybory do ćwiczeń i zabaw, – pokonuje tory przeszkód, – łączy ruch z muzyką, rytmem i przyborem, – osiąga sprawność (na miarę swoich możliwości): chód, bieg, podskok obunóż i na jednej nodze, – przeskakuje przez niewielkie przeszkody, – utrzymuje równowagę podczas przejścia po torze, ławeczce, stania na jednej nodze, – rzuca piłką, woreczkiem, innymi przedmiotami do celu i na odległość, – bierze udział w zabawach na lodzie, – samorzutnie organizuje gry i zabawy ruchowe, 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia znaczenie ruchu i przyjmowania poprawnej postawy dla prawidłowego funkcjonowania organizmu, – przestrzega reguł obowiązujących w grach i zabawach ruchowych, – uczestniczy w zabawach w wodzie,
<p style="text-align: center;">Zdrowy styl życia i profilaktyka</p>	<ul style="list-style-type: none"> – stosuje działania zapobiegające rozprzestrzenianiu się infekcji, np. zasłania usta, nos podczas kaszlu, kichania, – akceptuje potrzebę wentylacji pomieszczeń, – uczestniczy w formach wypoczynku organizowanych przez nauczyciela, – korzysta z aktywności ruchowej na powietrzu, 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega związek między troską o zdrowie, np. sposobem ubierania się a chorobą, – akceptuje potrzebę wypoczynku, – bierze udział w technikach relaksacyjnych i rozumie ich znaczenie dla funkcjonowania organizmu, – zna sposoby czynnego wypoczynku na powietrzu, – odpowiednio zachowuje się w miejscu wypoczynku innych osób, – korzysta z aktywności ruchowej na powietrzu, – akceptuje badania profilaktyczne oraz szczepienia ochronne, – dostrzega związek pomiędzy chorobą a leczeniem, akceptuje konieczność leczenia, np. wie, że przyjmowanie leków i zastrzyki są konieczne, – podejmuje działania zapobiegające zmarznięciu i przegrzaniu, 	<ul style="list-style-type: none"> – rozumie szkodliwy wpływ nikotyny na organizm i wynikające z tego zagrożenia, – rozumie szkodliwość długiego oglądania telewizji oraz stosowania gier komputerowych,

Bezpieczeństwo	<ul style="list-style-type: none"> – przestrzega zasad korzystania z zabawek i urządzeń na placu zabaw, – powiadamia nauczyciela o uszkodzonych zabawkach i sprzęcie, – przestrzega zasad poruszania się po pomieszczeniach przedszkolnych, – przestrzega zakazu korzystania z urządzeń elektrycznych i ognia, – przestrzega zakazu zabawy na jezdni, – przestrzega zakazu samowolnego oddalania się, – przestrzega zakazu bawienia się nieznanymi lub nieznanymi przedmiotami, – zwraca się do nauczyciela ze wszystkimi sprawami, z którymi dziecko nie potrafi sobie poradzić, – zachowuje ostrożność wobec nieznanymi zwierząt. 	<ul style="list-style-type: none"> – przestrzega zasad ustalonych dla korzystania ze sprzętu sportowego oraz przyborów, narzędzi i sztuców, – przestrzega zakazu zabawy lekarskami i środkami chemicznymi, – wskazuje zagrożenia płynące ze świata roślin oraz zwierząt i unika ich, – zachowuje ostrożność wobec nieznanymi, nie udziela im ważnych informacji, – przestrzega zakazu zbliżania się do maszyn i urządzeń (np. rolniczych), – stosuje zasady zachowania się w miejscach publicznych, np. w parku, na ulicy, – orientuje się w bezpiecznym poruszaniu się po drogach i korzystaniu ze środków transportu, – zna zagrożenia wynikające z zabawy na zamrażanych naturalnych zbiornikach wodnych, – próbuje samodzielnie i bezpiecznie organizować sobie czas wolny w przedszkolu. 	<ul style="list-style-type: none"> – wie, jak trzeba zachować się w sytuacji zagrożenia, zna numery alarmowe – przestrzega zakazu kąpania się bez nadzoru dorosłych.
-----------------------	--	--	--

2.2. EDUKACJA EMOCJONALNA I WPROWADZENIE W ŚWIAT WARTOŚCI

Dziecko zmienia się nie tylko fizycznie, ale zmienia się też jego psychika, którą cechuje duża emocjonalność. Czynnościom dziecka w okresie przedszkolnym towarzyszy łańcuch różnorodnych uczuć. Sfera emocjonalna dzieci jest najbardziej delikatna i najtrudniejsza do kształcenia. Emocje łatwo powstają i szybko się zmieniają. Duża pobudliwość nerwowa (im dziecko młodsze, tym większa pobudliwość) powoduje utratę równowagi uczuciowej, dziecko łatwo ulega sugestii, bywa zmienne. Dzieci ujawniają emocje w różnych formach ekspresji: mimiką, ruchowo, werbalnie. Pod koniec wieku przedszkolnego reakcje emocjonalne stają się bardziej adekwatne do rodzaju i siły bodźca. W tym okresie zaczynają pojawiać się oceny estetyczne i moralne. Dopiero dziecko sześciolatnie uzyskuje znaczną równowagę emocjonalną, jest jednak drażliwe na ocenę swojej osoby. Pojawiają się uczucia wyższe. Bardzo ważne dla właściwego rozwoju emocjonalnego jest znajomość i zaspokojenie podstawowych potrzeb dziecka. Klasyfikacja wg Masłowa pozwala zrozumieć, jak są zaspokajane:

VII potrzeba samorealizacji

VI potrzeby estetyczne

V potrzeba wiedzy i rozumienia
IV potrzeba szacunku
III potrzeba przynależności i miłości
II potrzeba bezpieczeństwa
I potrzeby fizjologiczne.

W grupie przedszkolnej do ważniejszych należy zaspokojenie potrzeb: bezpieczeństwa, miłości, akceptacji, uznania.

Wspierając rozwój dziecka, trzeba nauczyć je rozumieć i nazywać własne potrzeby. Ważną umiejętnością jest także identyfikowanie i nazywanie różnych stanów emocjonalnych, a następnie nauczenie się sposobów radzenia sobie z własnymi emocjami oraz kontrolowanie zachowań. Emocje mają zasadniczy wpływ na procesy poznawcze oraz pełnią podstawową funkcję w motywowaniu do działania.

W procesie edukacyjnym ważne jest tworzenie takich sytuacji, aby dziecko poznawało siebie, dostrzegało odmienność i niepowtarzalność każdej osoby. Pozwoli to na kształtowanie pojęcia tożsamości, własnej wartości, pomoże w budowaniu pozytywnego obrazu własnego „Ja”, a także szacunku i akceptacji dla siebie i innych osób. **Bardzo ważne jest wprowadzenie dziecka w świat wartości. Zasadniczą sprawą jest, aby nie tylko przyswoiło sobie wiedzę o określonych wartościach i normach, ale też przyjęło je jako kryterium własnego postępowania.** Ich rozumienie i stosowanie pozwoli na podejmowanie wartościowych wyborów, na harmonijne bycie w zgodzie z sobą oraz współistnienie i współdziałanie z innymi. Jednolity proces nauczania i wychowania sprzyja stopniowemu budowaniu systemu wartości.

Wskazówki metodyczne

Edukację w tym zakresie rozpoczynamy od przyzwyczajania dzieci do mówienia o swoich emocjach i potrzebach. Można zastosować znaki graficzne, „bużki” do określenia przez dzieci swojego samopoczucia. Warto stosować zabawy i ćwiczenia pozwalające na dostrzeżenie emocji i potrzeb innych, a także opisanie przyczyn tych emocji. Kolejny krok to pokazanie sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych.

Przygotowując dzieci do nabycia umiejętności nawiązywania pozytywnych kontaktów z innymi oraz współdziałania, należy już najmłodszym dzieciom pokazać możliwości komunikowania się w sposób werbalny i niewerbalny. Ważne jest sygnalizowanie gotowości do mówienia i uczenie zasad poprawnej dyskusji. Starsze dzieci powinny werbalizować swoje mocne i słabe strony. Nauczyciel, zachowując przyjazną atmosferę, powinien uczyć dzieci, żeby mówiły to, co myślą. Stopniowo trzeba wprowadzać dzieci w pełnienie różnych ról: najpierw jednorazowo, a potem na dłuższy czas. Dyżury mogą dotyczyć opieki nad kącikiem książki, porządku w łazience, kącika przyrody itp. Dzieciom starszym często tworzymy okazje do wykonywania zadań w parach i małych (do 3-4 osób) zespołach.

Dziecko 3-, 4-letnie ma kłopoty z dostrzeganiem i akceptowaniem indywidualności każdego człowieka. Zadaniem nauczyciela jest tworzenie takich okazji, aby dzieci mówiły o swoich potrzebach, upodobaniach, celach. Własnym przykładem trzeba dać dziecku do zrozumienia, że ta różnorodność jest normalna i mamy do tego prawo. Istotne są sytuacje, w których uczy my dzieci słuchać się wzajemnie. Dzieci 5-, 6-letnie są gotowe do wzajemnego wysłuchania się w sytuacji konfliktowej i znalezienia rozwiązania problemu. Rola nauczyciela polega na dopilnowaniu, aby dzieci wysłuchały swoich racji i znalazły rozwiązanie, na które zgadzają się obydwie strony konfliktu.

Poznawanie wartości powinno łączyć się z konkretnymi blokami tematycznymi, np. „Moje przedszkole – uczymy się odpowiedzialności”. Podczas realizacji tego tematu trzeba stworzyć takie sytuacje edukacyjne, w których dziecko nie tylko poznaje przedszkole, ale poznaje, doświadcza i rozumie, na czym polega odpowiedzialność. Kolejne tematy, to kolejne wartości, np. „Moja rodzina – uczymy się jak kochać innych”. Taki sposób wprowadzania w świat wartości to dobre przygotowanie do zapoznania z umowami i normami postępowania. Dzieci uczestnicząc aktywnie w procesie poznawania i rozumienia kolejnych wartości, których konsekwencją są czytelne normy, będą się z nimi identyfikować i zaakceptują je. W ten sposób powstanie cały „Katalog dobrego przedszkolaka”. Pomoże on w tworzeniu właściwego klimatu w grupie przedszkolnej, nauczy odróżniania dobra od zła i będzie ułatwiał rozwiązywanie konfliktów, a także podejmowanie decyzji i dokonywanie wyborów.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

1. *Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych.*
15. *Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne.*

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poziom I	Poziom II	Poziom III (rozszerzony)
Rodzaje emocji. Sposoby radzenia sobie z emocjami	<ul style="list-style-type: none"> – identyfikuje i nazywa różne stany emocjonalne, – rozpoznaje i nazywa własne potrzeby, akceptuje potrzeby innych, 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje przyczyny powstałych emocji, – opisuje swoje mocne i słabe strony, – traktuje niepowodzenia jako informację, co trzeba poprawić, zmienić – zna sposoby radzenia sobie z własnymi emocjami, – właściwie reaguje na przejawy emocji innych, – kontroluje własne zachowanie, – przewiduje skutki różnych zachowań, 	<ul style="list-style-type: none"> – określa własne plany, zamierzenia, – opisuje wielowymiarowość człowieka (postrzegam, myślę, czuję, działam),

Nawiązywanie pozytywnych kontaktów – współdziałanie	<ul style="list-style-type: none"> – skupia uwagę na mówiącej do niego osobie, – odkrywa znaczenia komunikowania się w sposób niewerbalny, – z ważnymi sprawami w ustalony sposób zwraca się do nauczyciela, – podporządkowuje się zachowaniom oczekiwany przez opiekunów , – stosuje zwroty grzecznościowe, 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje zachowania akceptowane społecznie, – mówi wprost, czego oczekuje i co myśli, zachowując przyjazny klimat, – pełni wyznaczone funkcje, np. dyżur – w parach i w trzyosobowym zespole podejmuje i realizuje różne zadania, 	<ul style="list-style-type: none"> – ustala zakresy obowiązków, – planuje i wykonuje zadania w zespole trzy-, czteroosobowym, – ocenia sposób wykonania powierzonych zadań, – wspólnie rozwiązuje problemy,
Rozwiązywanie konfliktów	<ul style="list-style-type: none"> – zgłasza gotowość do mówienia, – słucha innych, nie przerywając, 	<ul style="list-style-type: none"> – akceptuje sytuację, w której występują różnice potrzeb, zdań lub celów, – dyskutuje wg zasad ustalonych przez nauczyciela, 	<ul style="list-style-type: none"> – dyskutuje z kolegą i dochodzi do kompromisu, – doświadcza samodzielnego rozwiązywania sytuacji konfliktowych,
Wartości		<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje wartości, takie jak: prawda, piękno, odpowiedzialność, tolerancja, szacunek, szczęście, miłość, przyjaźń, inne, – dostrzega krzywdę innych, – nie wyśmiewa się i nie chwali, – pomaga słabszym i potrzebującym pomocy, – uczestniczy w tworzeniu i przestrzega norm współżycia opartych na wartościach, – akceptuje zasadę, że wszyscy mają równe prawa i równe obowiązki. 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega skutki okazywania wartości w relacjach ze sobą i innymi ludźmi, – formułuje ocenę zachowań własnych i innych osób, – dokonuje wyborów i przeżywa pozytywne efekty własnych działań.

2.3. EDUKACJA SPOŁECZNA I OTOCZENIE TECHNICZNE

Edukacja społeczna to budowanie poczucia więzi z innymi osobami i współuczestnictwa w społeczności bliższej i dalszej. Kontakty społeczne dziecka są uzależnione od rozwoju emocjonalnego. Wiąże się to nierozzerwalnie z rozumieniem przez dziecko własnej odrębności i niepowtarzalności jako jednostki, a także dostrzeganiem współlistnienia innych osób. Tu należy pamiętać, że młodsze dzieci cechuje egocentryzm i subiektywizm i dopiero około piątego roku zauważa się cechy uspołecznienia. Dotyczy to nie tylko środowiska rodzinnego, ale też grupy rówieśniczej, w tym także grupy przedszkolnej. Na przełomie wieku przedszkolnego i szkolnego obserwuje się powstawanie wyższych uczuć patriotycznych, estetycznych i humanistycznych. Udział w życiu społecznym umożliwia kontrola własnych emocji oraz poznawanie systemu wartości. Dzięki

temu dzieci zaczynają rozumieć i akceptować wymagania społeczne. Zakres edukacji społecznej w przedszkolu obejmuje rodzinę, grupę rówieśniczą, swoją miejscowość, swój region, ojczyznę oraz inne kraje. Obszar ten poszerzono o treści dotyczące otoczenia technicznego, z jakim styka się małe dziecko.

Wskazówki metodyczne

Dzieci najmłodsze, przychodząc do przedszkola, powinny nauczyć się przedstawiania imieniem i nazwiskiem. Kolejny etap to znajomość imion i nazwisk rodziców oraz rozumienie i określanie stopnia pokrewieństwa. Najstarsze dzieci opisują swój dom, zwyczaje rodzinne oraz znaczenie i sposoby okazywania sobie uczuć. Dzieje się to w sytuacjach okolicznościowych oraz podczas realizacji tematów kompleksowych, np. „Moja rodzina”.

Pierwsze dni pobytu w przedszkolu to poznanie budynku i przeznaczenia pomieszczeń i urządzeń. Dzieci szybko powinny udoskonalić umiejętność samodzielnego ubierania i rozbierania się, np. podczas zajęć ruchowych. Teraz stały się członkami zbiorowości przedszkolnej. Życie w grupie wymusza podporządkowanie się pewnym regułom. Małe dziecko przedszkolne w naturalny sposób jest egocentrykiem i trzeba pomóc mu dostrzec inne osoby, pokazać wzory właściwego zachowania i kontaktowania się. Pracę w tym zakresie zaczynamy od zawierania umów w trakcie różnych okoliczności. Dzięki poznaniu i rozumieniu kolejnych wartości, dzieci uczestniczą w ustalaniu norm i podporządkowują się im.

Z rozwojem dziecka i włączaniem w życie społeczne wiąże się także kształtowanie poczucia tożsamości regionalnej i narodowej. Już dzieci młodsze poznają nazwę swojej miejscowości i potem wzbogacają wiedzę o środowisku lokalnym. Okazją jest realizacja zaplanowanych tematów kompleksowych, np. „Moje miasto (wieś)”. Kolejnym etapem jest poznanie swojego regionu i poczucie się członkiem szerszego środowiska (temat kompleksowy). Dobrze poradzą sobie z tym dzieci starsze.

Na bazie wcześniejszej wiedzy o swojej miejscowości i regionie kształtujemy tożsamość narodową oraz postawy prospołeczne i obywatelskie. Dobrą okazją będzie temat „Polska – moja ojczyzna”. Będzie to przejawiać się zainteresowaniem prawami najbliższego otoczenia oraz gotowością podejmowania działań na rzecz osiedla, swojej miejscowości, innych ludzi.

Kształcąc poczucie przynależności narodowej, można jednocześnie rozbudzić zainteresowanie dzieci innymi narodami i kulturami. Dzieci starsze są gotowe do otwarcia się na inne społeczności. Pokazując zwyczaje, tradycje i kulturę innych narodów, łatwo zauważyć to, co decyduje o naszej odrębności, co jest tylko polskie.

Dzieci stopniowo poznają środowisko techniczne – od najprostszych przyborów, materiałów i urządzeń, do tych bardziej skomplikowanych. Starsze dzieci poznają także uproszczone procesy technologiczne, dowiadują się o postępie tech-

nicznym (dawniej i dziś) i jego znaczeniu. Poznawanie zawodów odbywa się na przestrzeni kolejnych lat pobytu w przedszkolu: od znanych i bliskich dzieciom, do tych mniej znanych. Najczęściej planowane są tematy kompleksowe, poświęcone tym treściom.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

1. *Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych.*
8. *Wychowanie przez sztukę – muzyka i śpiew, pląsy i taniec.*
9. *Wychowanie przez sztukę: różne formy plastyczne.*
10. *Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci poprzez zabawy konstrukcyjne, budzenie zainteresowań technicznych.*
15. *Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne.*

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poziom I	Poziom II	Poziom III (rozszerzony)
Moja rodzina	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia się imieniem i nazwiskiem, – zna imiona i nazwiska najbliższej rodziny, – opisuje swój dom, 	<ul style="list-style-type: none"> – zna własny adres, – wskazuje, czym zajmują się zawodowo najbliżsi członkowie rodziny, – określa stopień pokrewieństwa, – opisuje, jak okazać miłość swojej rodzinie, 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje zwyczaje rodzinne,
Moi koledzy, moje przedszkole	<ul style="list-style-type: none"> – nazywa imionami swoich kolegów, – zna urzędnika i pomieszczenia przedszkolne, korzysta z nich zgodnie z przeznaczeniem, 	<ul style="list-style-type: none"> – przestrzega ustalonych norm postępowania, np. sprząta zabawki, – samodzielnie wykonuje proste czynności porządkowe, 	
Moja miejscowość	<ul style="list-style-type: none"> – podaje pełną nazwę miejscowości, w której mieszka, 	<ul style="list-style-type: none"> – odszukuje swoją miejscowość na konturowej mapie Polski, – zna terminologię geograficzną dotyczącą miejsca zamieszkania (góra, rzeka, jezioro, itp.), – rozpoznaje charakterystyczne obiekty, w tym zabytki, 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje pełną nazwę miejscowości (ewentualnie wyjaśnia nazwę – legenda), – podaje wyjątkowe fakty historyczne dotyczące swojej miejscowości, – nazywa największe zakłady lub typowe zajęcia mieszkańców,

<p>Mój region</p>		<ul style="list-style-type: none"> – podaje nazwę regionu, – odszukuje region na konturowej mapie Polski – opisuje typowe tradycje regionu (obrzędy i sztuka ludowa, potrawy), – dostrzega różnicę pomiędzy współczesnym strojem uroczystym a strojem regionalnym, – rozpoznaje taniec regionalny, – zna wybrane legendy regionalne, – nazywa największe miasta regionu, 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje istotne fakty historyczne dotyczące regionu, – identyfikuje się z regionem,
<p>Moja ojczyzna</p>		<ul style="list-style-type: none"> – nazywa ojczyznę, – rozpoznaje kształt mapy Polski, – rozpoznaje i wyróżnia symbole narodowe: hymn, godło, flaga, język, – nazywa stolicę, największą rzekę, morze, – dostrzega piękno polskiej przyrody i konieczność jej ochrony, 	<ul style="list-style-type: none"> – nazywa wybrane regiony Polski, – nazywa największe miasta Polski, – dostrzega piękno polskiej sztuki, – dostrzega dorobek polskiej nauki, sportu, kultury (wybrane przykłady),
<p>Otoczenie techniczne i społeczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia materiały: papier, drewno, – samodzielnie konstruuje z klocków i tworzy kompozycje z różnorodnych materiałów, – określa funkcje podstawowych narzędzi, np. nożyczek i posługuje się nimi, – określa funkcje podstawowych urządzeń domowych, np. lodówka, pralka, – opisuje rolę wybranych zawodów: lekarz, kucharz, listonosz, – nazywa podstawowe środki komunikacji: rower, autobus, samochód. 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia materiały: plastik, tkaniny, metale, szkło, inne, – określa cechy tych materiałów, – określa funkcje wybranych narzędzi i urządzeń technicznych, np. żelazka, radia, telefonu, dźwigu (windy), – rozpoznaje i nazywa podstawowe maszyny rolnicze: kombajn, ciągnik, siewnik i wskazuje ich funkcje, – opisuje wybrane procesy technologiczne, np. powstawanie chleba, cukru, – opisuje cechy i rolę wybranych zawodów, np. strażak, górnik, kierowca, – opisuje funkcje podstawowych instytucji, np. poczta, przychodnia lekarska, – odróżnia środki komunikacji: tramwaj, pociąg, samolot, statek, – opisuje rolę i znaczenie środków komunikacji, – orientuje się w podstawowych zasadach ruchu drogowego, 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje wybrane procesy technologiczne, np. wytwarzanie papieru, – wskazuje przykłady rozwoju techniki na przestrzeni historii, – opisuje korzyści z rozwoju techniki, – montuje z gotowych elementów do majsterkowania i konstruowania, – używa prostych narzędzi podczas majsterkowania, np. młotka, – opisuje znaczenie różnych środków komunikacji, – opisuje formy i znaczenie transportu,

Wybrane kraje europejskie		<ul style="list-style-type: none"> – zna kilka wybranych krajów europejskich, – nazywa Europę jako kontynent, na którym znajduje się Polska, – dostrzega różnicę pomiędzy flagą polską a flagami innych krajów, – dostrzega odmienność języków w różnych krajach, – słucha bajek, baśni i legend innych narodów, – orientuje się, że Polska należy do Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje położenie Polski na mapie Europy, – rozpoznaje charakterystyczne budowle lub obiekty z wybranych krajów, – rozpoznaje typowe potrawy innych krajów, – zna zabawy dzieci innych narodów, – kojarzy znane postaci z krajami europejskimi, np. św. Mikołaja.
---------------------------	--	--	--

2.4. EDUKACJA JĘZYKOWA

Celem edukacji językowej w przedszkolu jest kształcenie umiejętności poprawnej artykulacji, komunikowania się, przygotowanie do czytania i pisania.

W wieku przedszkolnym mowa doskonali się. Dziecko zwiększa swój zasób słownictwa tak pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Poprawia się wymowa, zmniejsza się ilość błędów gramatycznych. Pod koniec wieku przedszkolnego dzieci wypowiadają się nie tylko o zdarzeniach aktualnych, ale także o minionych lub wyobrażonych. Ułatwia to proces komunikowania się z innymi osobami.

Kształtowanie komunikatywnej mowy dziecka obejmuje dwa typy wypowiedzi: rozmowę oraz mowę powiązaną (wielozdaniowa wypowiedź na dany temat). Każda z tych wypowiedzi jest wyrazem dokonywanych czynności umysłowych oraz werbalnych.

Mowa komunikatywna to:

- stosowanie mowy wyraźnej (wymowa),
- stosowanie wyrazistej formy dźwiękowej (techniki żywego słowa),
- prawidłowe konstrukcje i formy gramatyczne,
- słownictwo.

Mowa wyrazista to różnicowanie dźwięków, akcenty, siła głosu, właściwe tempo wypowiedzi.

Uprawianie mowy pod względem gramatycznym to stosowanie poprawnej odmiany i koniugacji odmiennych części mowy, używanie przyimków, spójników i przysłówków, kształtowanie pojmowania wyrazu w związku z jego słowotwórczą budową oraz emocjonalnym zabarwieniem.

Kryterium oceny dojrzałości mowy powiązanej jest jej komunikatywność, wynikająca z układu zdań i stosowania odpowiednich form językowych (dźwiękowych i gramatycznych), wyrażających ich związek i spoistość.

Formy mowy powiązanej stosowane w przedszkolu to: wypowiedź na temat obrazka, opowiadanie treści utworu literackiego, opowiadanie twórcze, opowiadanie na temat filmu, przedstawienia.

Wiek przedszkolny to okres zainteresowania słowem pisanym. Dzieci doskonale umiejętności niezbędne do nauki czytania i pisania. Wprowadzanie w nią odbywa się stopniowo, z wykorzystaniem różnych metod. Umiejętność ta wiąże się nierozdzielnie z ćwiczeniami w zakresie percepcji słuchowej i wzrokowej.

W przygotowaniu do pisania trzeba pamiętać o niedoskonałej jeszcze koordynacji ręki dziecka. Gotowość do pisania zależy od dojrzałości aparatu mięśniowo-stawowego, dynamiki procesów nerwowych, rozwoju koordynacji wzrokowo-ruchowej.

Pisanie to uświadomienie myśli, która ma być zapisana, werbalizacja, przyporządkowanie liter dźwiękom, ruchy graficzne ręki. Jest to czynność intelektualno-motoryczna. Trudności, jakie napotyka dziecko podczas późniejszej nauki pisania, to: zharmonizowanie ruchów kończyny z napięciem siły mięśni i nacisku na papier, konieczność posługiwania się drobnymi ruchami związanymi z wielkością liter i stałymi zmianami kierunku linii, płynne wiązanie różnych elementów graficznych w procesie łączenia liter, rozmieszczanie pisma na kartce (odpowiednie linie), rytmiczne pisanie, czyli właściwe odstępki między literami, właściwa wielkość liter. Systematyczna praca w przygotowaniu dziecka do zadań szkolnych zniweluje te trudności.

Wskazówki metodyczne

Realizując ten obszar kształcenia, nauczyciel powinien być wzorem poprawności językowej oraz umożliwić dzieciom codzienny kontakt z literaturą.

Stosowanie mowy wyraźnej wymaga pracy nad: poprawnym słuchaniem, właściwym oddechem, poprawnym funkcjonowaniem narządów artykulacyjnych (warg, szczęk, języka, podniebienia, krtani). Ćwiczenia usprawniające aparat artykulacyjny należy rozpocząć od pierwszych dni pobytu w przedszkolu. Praca w tym zakresie to codzienne ćwiczenia 3-5 minut. Na początku jest to powtarzanie w zabawie głosek i sylab (np. naśladowanie głosów zwierząt i odgłosów z otoczenia). Ćwiczenia słuchowe i oddechowe prowadzimy systematycznie, już z najmłodszymi dziećmi, równoległe z usprawnianiem narządów artykulacyjnych. Często wplątamy je w różne sytuacje edukacyjne.

Ze starszymi dziećmi należy prowadzić codzienne krótkie ćwiczenia oraz 3-4 razy w miesiącu ćwiczenia ortofoniczne (10-20 minut). Ustalenie się wymowy powinno być zakończone w wieku 6 lat.

Praca nad stosowaniem wyrazistej formy dźwiękowej to ćwiczenia w formie zabawowej, kontrola wypowiedzi i korekta. W miarę rozwoju możliwości dzieci uczą się m.in. operować napięciem głosu, stosować odpowiednie tempo i nadawać wypowiedzi różny charakter. Doskonale okazją do ćwiczeń w zakresie stosowania technik żywego słowa są np. zabawy parateatralne.

Praca nad stosowaniem poprawnych konstrukcji gramatycznych przez dzieci to ważne zadanie w pracy nauczyciela przedszkola. Likwidowanie naturalnych trudności dziecka odbywa się poprzez żywe słowo nauczyciela, poprawianie błędów dzieci w budowie zdań, tworzenie sytuacji edukacyjnych sprzyjających ćwiczeniom w poprawnym mówieniu.

Najmłodsze dzieci uczą się poprawnie odmieniać rzeczowniki i przymiotniki przez przypadki oraz łączyć przyimki (np. na, pod) z rzeczownikami, pojawiają się też nowe przymiotniki. W ćwiczeniach usprawniamy też posługiwanie się czasownikami w czasie teraźniejszym, trybie orzekającym. W tym wieku uczymy także stosowania zaimków, liczebników oraz łatwych spójników „a, i”.

Dziecko 5-letnie jest w stanie posługiwać się wszystkimi odmiennymi częściami mowy. Starsze dzieci wzbogacają swoją mowę o trudniejsze spójniki, poprawne stosowanie przysłówków, liczebników porządkowych, czasowników w czasie przyszłym i przeszłym. Nieprawidłowości gramatyczne zanikają.

Jak sprowokować dzieci do zastosowania oczekiwanej formy wypowiedzi? Pomocne będą np. obrazki lub seria obrazków. Podczas rozmowy trzeba zadawać pytania do obrazka, typu „Co robi Kasia, a co tata” (spójnik „a”). Nauczyciel musi pamiętać o prawidłowości: na obrazku dzieci zauważają najpierw przedmioty, potem czynności. Starsze dzieci dostrzegają cechy, zależności i związki przyczynowo-skutkowe. Dobrą okazją do ćwiczeń gramatycznych są m.in. zabawy tematyczne, konstrukcyjne, badawcze, spacer i wycieczki. Można na przykład rozmawiać z dziećmi na temat tego, jak wyglądał park jesienią a jak wygląda teraz (czas przeszły i teraźniejszy).

Wzbogacanie słownika odbywa się w każdej sytuacji, wiąże się także z ćwiczeniami gramatycznymi. Zasób słownictwa poszerza się w miarę zdobywania kolejnych doświadczeń i wiedzy o otaczającej rzeczywistości. W przedszkolu wpływ na bogacenie i doskonalenie języka ma realizowana tematyka zajęć.

Przygotowanie do nauki czytania rozpoczynamy już w najmłodszej grupie wiekowej. Pamiętamy, że o tej sprawności decyduje wiele elementów. Rozwijamy więc percepcję wzrokową i słuchową już u dzieci trzyletnich. Jest to np. rozpoznawanie dźwięków z otoczenia lub wyszukiwanie takich samych obrazków tematycznych. Ważne są ćwiczenia polegające na wprowadzaniu symboli i znaków graficznych oznaczających umowną treść. Wraz z rozwojem dziecka ćwiczenia są trudniejsze.

Przygotowanie ręki do pisania odbywa się poprzez wiele ćwiczeń już od najmłodszej grupy wiekowej. Podobnie jak przy umiejętności czytania, ważną rolę odgrywa tu percepcja wzrokowa. U młodszych dzieci są to ćwiczenia proste, np. wyszukiwanie takich samych obrazków. Na początku są to ilustracje tematyczne, a potem pojawiają się proste wzory a tematyczne i skomplikowane wzory graficzne. Ponadto, systematycznie należy prowadzić ćwiczenia w zakresie usprawniania motoryki dużej i małej. Początkowo są to ćwiczenia na dużej, a potem na małej przestrzeni. Istotne są ćwiczenia koordynacji wzrokowo-ruchowej oraz sprawności ręki.

Umiejętności dziecka gotowego do nauki pisania to:

- orientacja w przestrzeni oraz w schemacie własnego ciała,
- orientacja na kartce papieru,
- rozumienie rytmów,
- myślenie symboliczne,
- dobra percepcja wzrokowa,
- rozwinięta koordynacja wzrokowo- ruchowa,
- dobra sprawność ruchowa i manualna.

Nie wolno nam pomijać faktu, że niektóre dzieci znają litery, interesują się czytaniem, próbują pisać. Nie należy hamować umiejętności zaobserwowanych u dzieci w procesie nauki czytania i pisania. Pozwala na to zasada stymulacji rozwoju i pierwszy cel podstawy programowej: wspomaganie dzieci w rozwijaniu uzdolnień.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

3. *Wspomaganie rozwoju mowy dzieci.*

14. *Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania.*

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poziom I	Poziom II	Poziom III (rozszerzony)
Poprawność artykulacyjna	<ul style="list-style-type: none"> – różnicuje i powtarza dźwięki, – poprawnie dobiera obrazek do usłyszanego wyrazu, 	<ul style="list-style-type: none"> – wybiera odpowiedni obrazek lub wykonuje polecenie odpowiednio do usłyszanego wypowiedzi, – poprawnie artykułuje głoski, wyrazy i zdania, – wykonuje ćwiczenia narządów mowy <ul style="list-style-type: none"> – warg, szczęk, języka, podniebienia, krtani wg pokazu nauczyciela, 	
Techniki żywego słowa	<ul style="list-style-type: none"> – operuje natężeniem głosu, – dysponuje długością trwania dźwięku, – posługuje się różnym natężeniem mowy: szept, mowa cicha i głośna, – stosuje onomatopeje, 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo gospodaruje oddechem podczas wypowiedzi, – stosuje różne tempo wypowiedzi, – przekazuje głosem emocje, – nadaje wypowiedzi charakter oznajmiania, pytania, rozkazu, – rytmizuje wypowiedzi, 	

<p style="text-align: center;">Poprawność gramatyczna</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wypowiada nazwy z najbliższego otoczenia, – opisuje obrazki (przedmioty, osoby), – opisuje swoją działalność zdaniami pojedynczymi, – używa w mowie odmiennej części mowy: rzeczowników, przymiotników, zaimków, – stosuje koniugację czasowników w mowie, czas teraźniejszy, tryb orzekający, – używa przyimków „przed, na, pod, za”, – sprawnie stosuje koniugację czasowników, tryb rozkazujący, 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje historyjki zdaniami pojedynczymi i złożonymi, – poprawnie używa w mowie odmiennej części mowy: rzeczowników i przymiotników, – poprawnie stosuje koniugację czasowników w mowie, czas teraźniejszy, przeszły i przyszły, – używa przyimków „naprzeciw, między, obok, po”, – poprawnie używa liczebników porządkowych i wyrazów szeregujących „następny, poprzedni”, – poprawnie używa w mowie spójników łącznych „i, albo, oraz, dlatego, więc”, – poprawnie używa zaimków „ten, tamten, tamta, mój, twój, jego, jej”, – poprawnie używa przysłówków wskazujących: „tutaj, teraz”, pytających: „gdzie, skąd, dokąd, kiedy” i nieokreślonych: „nigdy, gdzieś”, – stosuje partykuły do tworzenia pytań (czy) i przeczeń (nie), 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie używa przysłówków nieokreślonych: „nigdy”, „gdzieś”, – poprawnie używa w mowie innych przysłówków, – poprawnie używa w mowie spójników przeciwnych: „a, ale, lecz, przecież” oraz podrzędnych: „kiedy, żeby, ale”, – stosuje partykuły wskazujące prawdopodobieństwo (może, na pewno), a także wyrażające wolę (niech),
<p style="text-align: center;">Zasób słownictwa</p>	<ul style="list-style-type: none"> – nazywa przedmioty codziennego użytku i urządzenia gospodarstwa domowego, – nazywa różne materiały, takie jak: papier, drewno, – nazywa podstawowe czynności ludzi i zwierząt, – nazywa zwierzęta domowe, – nazywa popularne owoce i warzywa – nazywa podstawowe środki lokomocji, – nazywa podstawowe kolory, 	<ul style="list-style-type: none"> – nazywa popularne przedmioty oraz spotykane w otoczeniu maszyny i urządzenia, – nazywa różne materiały, takie jak: papier, drewno, plastik, tkaniny, metale, szkło, – stosuje określenia opisujące właściwości oraz cechy ludzi, przedmiotów i zjawisk atmosferycznych, – nazywa znane rośliny i zwierzęta oraz środowiska przyrodnicze, – nazywa popularne zawody, – nazywa kolory pochodne i kształty, – stosuje podstawowe określenia dotyczące sposobu (jak?) i miejsca (gdzie?), 	<ul style="list-style-type: none"> – stosuje określenia dotyczące czasu (kiedy?), – nazywa egzotyczne owoce i warzywa,
<p style="text-align: center;">Przygotowanie do czytania, czytanie</p>	<ul style="list-style-type: none"> – korzysta z kącika książki zgodnie z zainteresowaniami, – ogląda obrazki, zwraca uwagę na to, co przedstawiają, – słucha np. opowiadań, baśni i rozmawia o nich, 	<ul style="list-style-type: none"> – odróżnia pojęcia: głoska, litera, sylaba, zdanie, – dokonuje analizy i syntezy słuchowej prostych wyrazów o pisowni zgodnej z fonetyką, – korzysta ze źródeł informacji (album, atlas . . .) z pomocą nauczyciela, 	<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje analizy i syntezy słuchowej dłuższych wyrazów o pisowni zgodnej z fonetyką, – rozpoznaje i nazywa litery, – czyta wyrazy oraz proste zdania, – przyporządkowuje wyrazy i zdania do obrazków, – samodzielnie poszukuje informacji w książkach – czyta proste teksty,

Przygotowanie do pisania	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje obrazki takie same, – rozpoznaje umowne znaczenie prostych znaków, – rysuje, maluje, modeluje z mas, wydziera, – kreśli różne formy w powietrzu, np. wstążką i na podkładzie, np. z piasku, – kreśli linie i kształty na dużej płaszczyźnie, – koloruje tory, – układa proste rytmy, – poprawnie trzyma kredkę, pędzel. 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje takie same znaki i różne, – dostrzega różnice pomiędzy odmiennymi znakami i kształtami, obrazkami, – odróżnia wielkość znaków, – rozpoznaje umowne znaczenie znaków i symboli graficznych, – przetwarza znaki graficzne na znaki ruchowe, – przetwarza znaki ruchowe na znaki graficzne (pionowe, poziome, faliste) – rysuje, maluje, modeluje, wycina, wydziera, – rysuje szlaczki cieniowane, grubą i cienką linią, na dużej i małej płaszczyźnie, – łączy punkty linią od lewej do prawej, – rysuje oburącz i po śladzie, – kreśli znaki literopodobne na dużej płaszczyźnie, – odwzorowuje kształty i znaki, także w liniaturze i na kratce, – odtwarza i układa rytmy, – orientuje się w schemacie ciała i w przestrzeni, – orientuje się na kartce papieru (góra, dół, lewa, prawa strona) – wykonuje na papierze w kratkę ćwiczenia typu dyktando graficzne, – poprawnie trzyma przybory do pisania. 	<ul style="list-style-type: none"> – tworzy znaki graficzne wyrażające określone treści, – odwzorowuje kształty w liniaturze i na papierze w kratkę, – kreśli znaki literopodobne na małej płaszczyźnie, – kreśli znaki literopodobne w liniaturze ruchem postępującym, – pisze po śladzie, – podejmuje próby pisania liter w liniaturze.
---------------------------------	---	--	---

2.5. EDUKACJA PRZYRODNICZA I EKOLOGICZNA

Dziecko żyje i rozwija się w otoczeniu przyrody. Zadaniem przedszkola jest pokazanie jej piękna, mądrości i różnorodności. Należy stwarzać dziecku okazje do zaobserwowania sposobu korzystania przez człowieka z zasobów przyrody oraz wskazania mu skutków niewłaściwego zachowania w naturalnym środowisku. **Celem edukacji przyrodniczej i ekologicznej jest wytworzenie emocjonalnego związku z przyrodą. Ma to doprowadzić do rozbudzenia ciekawości poznawczej i wytworzenia motywacji do działań przyjaznych przyrodzie.** Ekspozycja w tej koncepcji warstwa uczuciowa i emocjonalny kontekst procesów poznawczych są szczególnie istotne. Uczenie przez przeżywanie to tworzenie takich sytuacji, które wywołują u dzieci silne przeżycia emocjonalne pod wpływem ekspozycji wartości. Przeżycia nie tylko oddziałują na psychikę, ale także są czynnikiem, mającym zasadniczy wpływ na skuteczność poznania i wartościowania.

W procesie edukacji przyrodniczej i ekologicznej dziecko jest partnerem nauczyciela, aktywnym odkrywcą i badaczem. Muszą być stworzone warunki do pracy umysłu i do silnych przeżyć emocjonalnych. Postępowanie pedagogiczne ma tu charakter wielostronny, a więc odwołuje się do aktywności intelektualnej, emocjonalnej i respektuje cztery drogi dochodzenia do wiedzy – przez przyswajanie, odkrywanie, przeżywanie i działanie.

Nauczyciel przewodzi, sugeruje i proponuje oraz dyskretnie czuwa nad bezpieczeństwem wychowanków oraz kierunkiem działań. Trzeba zadbać, aby dziecko zauważało sens tego, co robi oraz efekty swoich poczynań.

Metody obserwacyjne, badawcze i ćwiczenia praktyczne służą skutecznie kształtowaniu gotowości do czynnego udziału w ochronie przyrody i środowiska, przynoszą określone efekty w sferze wiadomości i umiejętności, a także postaw i motywacji. Nowoczesne metody pracy z dzieckiem kształcą badawczą postawę nacechowaną odpowiedzialnością, wrażliwością i szacunkiem dla przyrody. Bardzo ważna jest realizacja tego obszaru edukacji we współpracy z rodzicami w celu ujednoczenia norm i utrwalania zachowań.

Wskazówki metodyczne

Wprowadzanie dziecka w środowisko przyrodnicze rozpoczynamy od nauki korzystania ze zmysłów w taki sposób, aby dostrzegało i różnicowało bodźce.

Poznanie powinno mieć charakter bezpośredni i wielozmysłowy. Na poziomie poznawania bezpośredniego podstawową rolę odgrywają wrażenia i spostrzeżenia, które są głównym źródłem wiedzy o przyrodzie.

Wśród dominujących form powinny znaleźć się wycieczki, zabawy badawcze, proste eksperymenty. Istotną metodą edukacji przyrodniczej i ekologicznej jest właściwie zorganizowana obserwacja. Nauczyciel powinien kierować nią poprzez nadanie procesowi spostrzegania określonego celu. Spostrzeganie prowadzi się z wykorzystaniem różnych zmysłów: wzrokowych, słuchowych, smakowych, węchowych, dotykowych. Dziecko w lesie dotyka, obejmuje drzewo, mierzy się z nim, osłuchuje je, węża, opisuje, staje się częścią natury. Tu nazywanie nie jest ważne!

Nauczyciel kieruje obserwacją, a dziecko gromadzi spostrzeżenia. Pozwoli to na wzbogacenie jego wiedzy i doznań. Z czasem będzie je opisywać i wartościować. Stopień trudności i złożoność zjawisk oraz problemów dotyczących przyrody będzie wzrastał wraz z wiekiem i możliwościami dzieci. Młodsze przedszkolaki będą rozpoznawać bliskie ekosystemy i typowych przedstawicieli. Starsze, poznają także oddalone środowiska. Być może zauważą w nich zależności przyczynowo-skutkowe, przystosowanie do życia w środowisku itp. Nauczyciel wprowadza dzieci w wybrany obszar przyrody poprzez blok tematyczny lub okazjonalnie pokazując piękno, różnorodność, zależności przyczynowo-skutkowe. Jest to dobry moment na pokazanie roli przyrody w życiu człowieka. Można także stworzyć okazję, aby dzieci poznały skutki działalności człowieka i potrafiły je ocenić. Ważne jest nauczanie zachowań przyjaznych przyrodzie.

Dzieci, w miarę jak poznają środowiska naturalne uświadamiają sobie, iż każdy człowiek ma wpływ na stan przyrody. Po każdym bloku tematycznym potrafią odróżnić dobre i złe zachowania w danym zakresie. Powinny więc uczestniczyć w ustalaniu norm postępowania w odniesieniu do konkretnych elementów przyrody, np. jak zachować się w lesie czy parku. Wspólnie tworzony przez starsze przedszkolaki kodeks oznacza identyfikację dzieci z normami, a to daje szansę na utrwalenie właściwych zachowań. Dzieci poznają też elementy przyrody nieożywionej. Dzieje się tak podczas zaplanowanych sytuacji edukacyjnych w blokach tematycznych (np. „Bawimy się piaskiem, gliną”, „Budujemy domy”) lub okazjonalnie. Starsze przedszkolaki badają właściwości różnych „skarbów Ziemi”: powietrza, wody, soli, metali, itd. Dowiadują się o ich wykorzystaniu.

Ponadto dzieci systematycznie obserwują i odnotowują zmiany atmosferyczne i prowadzą kalendarze pogody. Uczą się też odpowiedzialności, prowadząc w kąciку przyrody hodowle roślin i zwierząt, dokarmiając ptaki.

W miarę poszerzania zakresu poznawanych treści, zainteresowane tym dzieci mogą dowiedzieć się o istnieniu Kosmosu.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

11. Pomaganie dzieciom w rozumieniu istoty zjawisk atmosferycznych i w unikaniu zagrożeń.
12. Wychowanie dla poszanowania roślin i zwierząt.

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poziom I	Poziom II	Poziom III (rozszerzony)
Różnorodność w świecie przyrody	<ul style="list-style-type: none"> – obserwuje walory estetyczne przyrody, – korzysta z wszystkich zmysłów podczas obserwacji przyrodniczych pod kierunkiem nauczyciela, 	<ul style="list-style-type: none"> – korzysta z wszystkich zmysłów w procesie poznawania środowisk przyrodniczych, – dostrzega różnorodność w świecie przyrody, np. barwy, kształty, zapachy, 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega różnorodność obiektów i krajobrazów oraz ich walory estetyczne,
Zależności w świecie przyrody	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega i nazywa zjawiska atmosferyczne związane z porą roku: wiatr, deszcz, śnieg, mgła, szron, burza, chmury, – rozpoznaje wybrane ekosystemy, np. łąka, sad, ogród, park, 	<ul style="list-style-type: none"> – obserwuje zjawiska atmosferyczne i zmiany w przyrodzie związane z porą roku, – wskazuje zagrożenia związane z niebezpiecznymi zjawiskami atmosferycznymi, – rozpoznaje wybrane ekosystemy, np. las, pole, staw, rzeka, – przyporządkowuje poszczególne elementy przyrody ożywionej do konkretnych ekosystemów, 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega wzajemne, przyczynowo-skutkowe zależności w środowisku, np. proste łańcuchy pokarmowe, barwy ochronne, – dostrzega niszczącą siłę przyrody, np. huragan,

Zależności w świecie przyrody		<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega przystosowanie roślin i zwierząt do życia w określonym środowisku, – określa warunki niezbędne do życia wszystkim organizmom (woda, powietrze, słońce), 	
Zasoby przyrody nieożywionej	<ul style="list-style-type: none"> – nazywa element przyrody nieożywionej: woda, – rozpoznaje wybrane bogactwa naturalne: piasek, glina, kreda, 	<ul style="list-style-type: none"> – nazywa elementy przyrody nieożywionej: gleba, powietrze, – bada i opisuje wybrane właściwości gleby, wody, powietrza, – rozpoznaje bogactwa naturalne: węgiel, sól, metale, – uczestniczy w zabawach z magnesem, – bada i opisuje właściwości wybranych bogactw naturalnych, 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje sposoby wykorzystania zasobów przyrody nieożywionej przez człowieka, – nazywa, wyjaśnia i przeżywa obserwowane zjawiska przyrodnicze,
Relacje: człowiek – przyroda	<ul style="list-style-type: none"> – uczestniczy w prowadzeniu prostych hodowli, 	<ul style="list-style-type: none"> – nazywa części rośliny, – opisuje cykl rozwojowy wybranych roślin, – prowadzi proste prace pielęgnacyjne podczas hodowli roślin i zwierząt, – nazywa narzędzia i maszyny stosowane przez człowieka w kontaktach z przyrodą, – uzasadnia konieczność przewidywania pogody, wyjaśnia pojęcie „prognoza”, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie przyrody dla człowieka (przyroda żywi, ubiera i pozwala na funkcjonowanie w życiu, jest miejscem relaksu) – wskazuje wpływ działalności człowieka na przyrodę (zanieczyszczenia wody, powietrza i gleb, odpady, zmiany w krajobrazie),
Ochrona środowiska	<ul style="list-style-type: none"> – uczestniczy w dokarmianiu ptaków zimą, – obserwuje porządek w otoczeniu przedszkola. 	<ul style="list-style-type: none"> – uczestniczy w opiece nad zwierzętami i roślinami, – uczestniczy w utrzymywaniu porządku w otoczeniu przedszkola, na osiedlu. 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia konieczność oszczędzania zasobów przyrody i produktów naturalnego pochodzenia, – wyjaśnia pojęcie „segregacja odpadów”, wskazuje sposoby zmniejszenia ich ilości, – dokonuje wyborów i podejmuje decyzje dotyczące środowiska w codziennym życiu (oszczędzanie wody i energii),
Kosmos			<ul style="list-style-type: none"> – akceptuje, że Ziemia jest planetą, – wyjaśnia, co to znaczy, że Ziemia jest planetą życia, – zwraca uwagę na istnienie innych planet, – dostrzega rolę człowieka w poznawaniu Kosmosu.

2.6. EDUKACJA MATEMATYCZNA

Myślenie dziecka w wieku przedszkolnym nazywamy myśleniem konkretno-wyobrażeniowym, przedoperacyjnym. Oznacza to, że dziecko korzysta z informacji zgromadzonych w postaci wyobrażeń, które są wykorzystywane i przetwarzane w konkretnej sytuacji. Sposób myślenia zależy od ilości i jakości informacji, indywidualnych zdolności do ich przetwarzania, doświadczeń i ćwiczeń dziecka. Ważną rolę w rozwoju myślenia odgrywa środowisko, w tym przedszkolne, dające możliwość doświadczania w procesie aktywności własnej dziecka.

Celem edukacji matematycznej w przedszkolu jest wspomaganie rozwoju umysłowego, pozwalającego m.in. na orientację w przestrzeni i czasie oraz rozumienie pojęcia liczby (aspekt kardynalny i porządkowy), a także umiejętność liczenia, dodawania i odejmowania na konkretach oraz zbiorach zastępczych, mierzenia, klasyfikowania.

Treści są dobrane tak, aby rozwijać czynności intelektualne dziecka oraz ukształtować umiejętności ważne dla dalszej edukacji matematycznej. Efekty zależą od umiejętnego dopasowania treści kształcenia do możliwości rozwojowych dzieci, z uwzględnieniem różnic indywidualnych.

Wskazówki metodyczne

Treści podzielono na bloki programowe, układając je w każdym bloku w porządku rozwojowym. Przejście do następnych, trudniejszych treści w danym bloku (poziom I, II, ewentualnie III) jest możliwe po opanowaniu treści wcześniejszych. Niektóre z bloków są zbyt trudne dla dzieci trzy-, czteroletnich (ze względu na naturalny w tym wieku sposób myślenia), pojawiają się dopiero na poziomie II, czyli realizujemy je dopiero z dziećmi najstarszymi. Zastosowanie zapisów dotyczących wieku wprowadzania kolejnych pojęć pełni funkcję orientacyjną. Ostateczną decyzję co do stopnia trudności realizowanych treści podejmuje nauczyciel. **Realizacja edukacji matematycznej w jednorocznych oddziałach przedszkolnych obejmuje wszystkie treści w kolejnych blokach (czyli poziom I i II).**

Wprowadzanie dzieci w pojęcia matematyczne powinno odbywać się poprzez działania na konkretach i w bezpośrednim działaniu dziecka oraz ćwiczeniach praktycznych.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

4. *Wspieranie dzieci w rozwijaniu czynności intelektualnych, które stosują w poznawaniu i rozumieniu siebie i swojego otoczenia.*
13. *Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci wraz z edukacją matematyczną.*

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poziom I	Poziom II	Poziom III (rozszerzony)
Orientacja przestrzenna	<ul style="list-style-type: none"> – orientuje się w schemacie własnego ciała, nazywa poszczególne części, – określa i porównuje wielkości: „duży, mały”, – określa położenie przedmiotów w przestrzeni: „na, pod, za, obok, za mną, przede mną, do przodu, do tyłu” – orientuje się w kierunkach: „strona lewa, strona prawa” 	<ul style="list-style-type: none"> – odróżnia i stosuje określenia „u góry, na dole” – ocenia odległości i stosuje określenia: „daleko, blisko, wysoko, nisko, dalej, bliżej, wyżej, niżej”, – orientuje się w schemacie ciała innej osoby, ustala kierunki od osi ciała drugiej osoby (prawo, lewo, przód, tył), – ustala, co widzi druga osoba, porównuje to z własnym punktem widzenia, – orientuje się na kartce papieru, posługuje się pojęciami „góra, dół, prawa strona, lewa strona, róg górny prawy, górny lewy, róg dolny prawy, dolny lewy”, 	<ul style="list-style-type: none"> – potrafi ocenić relacje w przestrzeni z punktu widzenia innej osoby, – wytycza kierunki od obranego przedmiotu,
Rytm	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega powtarzające się elementy i rytmicznie układa szeregi wg podanego wzoru, – słucha i powtarza rytmy (stukanie, klaskanie), – odtwarza rytm w ruchach i gestach (podskok, tupnięcie), – dostrzega przemienność rytmu dnia i nocy, układa graficzne kalendarze, 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega rytm słuchany i układa go za pomocą symboli (klocków, patyczków, innych, rysowanie), – odtwarza dźwiękiem (wyklaskiwanie, tupanie, stukanie) rytm przedstawiony w formie graficznej lub ułożony z klocków, – dostrzega przemienność i rytm pór roku, układa graficzne kalendarze, – dostrzega przemienność i rytm dni tygodnia, układa graficzne kalendarze, 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega przemienność i rytm miesięcy, układa graficzne kalendarze, – dostrzega upływ czasu, orientuje się w znaczeniach słów „dzisiaj, wczoraj, jutro, pojutrze, przedwczoraj”,
Liczenie	<ul style="list-style-type: none"> – wyodrębnia obiekty do liczenia, szacuje: „dużo, mało” – liczy wyodrębnione przedmioty z zastosowaniem liczebników w zakresie dostępnym dziecku, dostrzega rolę ostatniego liczebnika oznaczającego liczbę policzonych przedmiotów, – liczy palce 	<ul style="list-style-type: none"> – liczy, zaczynając od prawej, a potem od lewej strony, uświadamia sobie, że ilość nie zależy od sposobu liczenia, – liczy obiekty znikające (np. wkładane do kartonu), – liczy obiekty i pokazuje na zbiorach zastępczych (np. na palcach), 	<ul style="list-style-type: none"> – kojarzy liczbę wyrażoną za pomocą liczebnika, np. siedem z odpowiednią cyfrą 7, – liczy od dowolnego miejsca (4, 5, 6...) i na wspak (8, 7, 6...) – pokazuje na palcach: pięć, dziesięć i liczy po pięć: pięć, dziesięć,

Dodawanie i odejmowanie, rozdzielanie	<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega, że po dodaniu jest więcej, po odjęciu jest mniej, - ustala wynik dodawania i odejmowania na przedmiotach, - rozdziela tak, aby każdy miał tyle samo, 	<ul style="list-style-type: none"> - dodaje i odejmuje na palcach i innych zbiorach zastępczych w zakresie do 10, - rozdaje po kilka, 	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi w pamięci wykonywać operacje dodawania i odejmowania w zakresie 10, - dodaje i odejmuje w zakresie przekraczającym 10,
Klasyfikacja	<ul style="list-style-type: none"> - manipuluje przedmiotami, dostrzega wynik tego działania, - porównuje przedmioty, obrazki „takie same, inne”, określa „pasuje, nie pasuje”, - gromadzi przedmioty, obrazki ze względu na przeznaczenie, miejsce, gdzie się zwykle znajdują, - klasyfikuje przedmioty, obrazki i uzasadnia wg jakiego kryterium, 	<ul style="list-style-type: none"> - sprawnie klasyfikuje obrazki i uzasadnia, wg jakiego kryterium, - grupuje słowa wg kryterium: koloru, imiona, zwierzęta, i nazywa tę grupę słów, - segreguje przedmioty (guziki, klocki) wg cech: koloru, wielkości, kształtu, 	<ul style="list-style-type: none"> - definiuje przedmioty (guziki, klocki) z różnych materiałów za pomocą cech, np. duży, zielony, gruby, - segreguje według kilku cech równocześnie, - stosuje symbole oznaczające cechy przedmiotów,
Statość pojęcia liczby, równoliczność	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia jeden element za inny element, 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia jeden element za kilka w sytuacji kupna i sprzedaży, - porównuje liczebność przez przeliczanie i ustawianie w pary, nakładając elementy jeden na drugi, 	<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega, że zmiana kolejności ustawienia nie zmienia liczby elementów,
Aspekt porządkowy liczby	<ul style="list-style-type: none"> - określa i porównuje wielkości: „duży, mały, większy, mniejszy, największy, najmniejszy”, - ustawia przedmioty wg podanego porządku np. od najmniejszego do największego, - wykonuje proste polecenia oznaczające kolejność, np. najpierw wyjmij kartkę, potem kredki, 	<ul style="list-style-type: none"> - wykonuje bardziej złożone polecenia oznaczające kolejność, - określa za pomocą liczebników porządkowych schody, krzesła, - ustala miejsce w szeregu: „ten jest pierwszy, ten piąty, ten ósmy”, 	<ul style="list-style-type: none"> - liczy od początku do końca i od końca do początku, zaczynając z dowolnego miejsca, - numeruje obiekty z wykorzystaniem cyfr,
Mierzenie długości		<ul style="list-style-type: none"> - porównuje długości: długi, krótki, taki sam, dłuższy, krótszy, najdłuższy, najkrótszy, - porównuje wysokość: wysoki, niski, niższy, wyższy, najwyższy, najniższy, - mierzy długości krokami, stopa za stopą, dłonią, - mierzy różne długości patykiem, sznurkiem, 	<ul style="list-style-type: none"> - uświadamia sobie, że zmiana ułożenia (np. zgięcie drutu, zwinięcie sznurka) nie zmienia długości, - rozpoznaje i nazywa przybory do mierzenia: linijka, miara krawiecka,

Wprowadzenie do geometrii		<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega kształty, - rozpoznaje i nazywa koło, trójkąt, kwadrat, prostokąt, - układa kompozycje płaskie i przestrzenne z figur geometrycznych, 	<ul style="list-style-type: none"> - odkrywa lustrzane odbicie i zjawisko symetrii, - dostrzega symetrię w otoczeniu (zewnątrzna budowa ciała człowieka, skrzydła ptaka, owadów),
Mierzenie ilości płynu			<ul style="list-style-type: none"> - dolewa i dostrzega, że jest więcej, odlewa i dostrzega, że jest mniej, - dolewa miarką i liczy, ile takich miarek zmieści się np. w szklance, - porównuje ilości płynu w dwóch takich samych kubkach na podstawie poziomu płynu, - obserwuje zachowanie płynu w zamkniętym pojemniku na skutek odwracania, - porównuje ilość płynu w dwóch zamkniętych pojemnikach, z których jeden stoi, a drugi jest odwrócony na bok, - wnioskuje o stałości ilości płynu, mimo iż wydaje się, że nastąpiła zmiana na skutek odwrócenia zamkniętego pojemnika,
Ważenie			<ul style="list-style-type: none"> - porównuje ciężar przedmiotów na wadze szalkowej: cięższy, lżejszy, taki sam, - waży na wadze szalkowej za pomocą klocków, - zauważa, że ciężar nie zależy od wielkości,
Kodowanie i odczytywanie czynności matematycznych			<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje i rozumie sens cyfr oraz znaków matematycznych: „+”, „-”, „<”, „>”, „=”, - zapisuje czynności matematyczne wyrażone zadaniem matematycznym z treścią za pomocą cyfr i znaków, - odczytuje zakodowane czynności matematyczne i rozwiązuje je,
Kształtowanie odporności emocjonalnej		<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w konstruowaniu gier i rozgrywa je z kolegami. 	<ul style="list-style-type: none"> - konstruuje gry i rozgrywa z kolegami.

2.7. EDUKACJA ARTYSTYCZNA

Poprzez sztukę dziecko opowiada, jak pojmuje i odbiera otoczenie. Począwszy od przedszkola należy zdawać sobie sprawę z tego, co może dać dziecku kontakt ze sztuką, jakie wartości zostaną przekazane podczas spostrzegania, przeżywania, przyswajania i tworzenia.

Sztuka jest środkiem wychowania, ponieważ kształtuje postawy człowieka, ale jest również środkiem nauczania, ponieważ wzbogaca zasób wiedzy i mechanizmy poznawcze. Koncepcja „wychowania przez sztukę” nie ogranicza się do biernego kontaktu człowieka z dziełami, ale też wymaga aktywnego uczestnictwa w kulturze.

Właściwie zaaranżowane sytuacje edukacyjne wymagają zainteresowanie twórczością artystyczną, co można zaobserwować w codziennej pracy z dziećmi.

Realizacja programu będzie sposobem rozwijania wrażliwości estetycznej, a także organizowania działalności artystycznej dziecka, zarówno odtwórczej jak i twórczej. Poprzez swobodną twórczość zdobędzie ono doświadczenia w tym zakresie. Dziecko będzie miało możliwość doświadczania, tworzenia oraz rozwijania różnych sfer osobowości: fantazji twórczej, emocji i uczuć wyższych. Kreatywna działalność w sferze poznawczej, emocjonalno-motywacyjnej i praktycznej pozwoli zdobyć dzieciom różnorodne doświadczenia.

Stymulując twórczą aktywność artystyczną dziecka, zachęcamy je do realizowania własnych pomysłów, do sprawdzania zaprojektowanych rozwiązań. Dajemy w ten sposób szansę na podejmowanie działań, szczególnie dzieciom, które są nieśmiałe, zamknięte w sobie, wykazują mało inicjatywy oraz są trudne w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi. Stwarzamy okazję do oceny własnych możliwości oraz odniesienia sukcesu.

Proponowana w obszarze edukacji artystycznej aktywność rozwinięta nie tylko ich wrażliwość estetyczną i umożliwi różnorodne formy ekspresji, ale będzie także pełnić rolę swoistej terapii.

Wskazówki metodyczne

Plastyka

Dzieci są stopniowo wprowadzane w pojęcia plastyczne. Najpierw nazywają barwy podstawowe, operują linią i plamą. Potem poprzez doświadczanie poznają barwy pochodne i różne stopnie nasycenia barwy. Starsze dzieci tworzą kompozycje i odróżniają portret i pejzaż. Lepiej radzą sobie z rozplanowaniem pracy.

Już dziecko trzylatnie wyraża swoje przeżycia i wiedzę w formach płaskich lub przestrzennych. Nauczyciel zapoznaje dzieci z narzędziami, materiałami i technikami. Na początku dziecko uczy się trzymania przyborów i prostych technik, jak: rysowanie kredkami, malowanie farbami plakatowymi, lepienie z plasteliny lub gliny, wydzieranie. Trudniejsze jest wycinanie, rysowanie patykami, kredą, stemplowanie. Lubianą przez dzieci formą jest łączenie technik.

Kształtowanie wrażliwości estetycznej rozpoczynamy od pierwszych dni pobytu w przedszkolu. Już dzieci najmłodsze przyzwyczajamy do porządkowania i estety-

ki otoczenia. Starsze dzieci zachęcamy do zaprojektowania i wykonania wystroju pomieszczeń przedszkolnych.

Ważnym elementem kształcenia wrażliwości dziecka starszego jest kontakt ze sztuką. Zajęcia plastyczne są organizowane i inspirowane przez nauczyciela lub mają charakter dowolnej aktywności dziecka. Powinno ono mieć stały dostęp do materiałów, które umożliwią mu ekspresję plastyczną (kącik plastyczny).

Muzyka

Już najmłodsze dzieci różnicują dźwięki wysokie i niskie oraz bawią się przy nich. Starsze świadomie je nazywają i potrafią określić kierunek linii melodycznej „w górę, w dół”. Kształcąc wrażliwość na barwę dźwięku, trzeba uwzględnić możliwości dziecka. Trzylatki odróżniają głosy: męski, żeński, proste instrumenty perkusyjne oraz niektóre odgłosy otoczenia (pies, kot). Starsze dzieci poradzą sobie z rozpoznaniem skrzypiec, pianina i innych trudniejszych odgłosów, jak potrząsanie piaskiem, odgłosy z otoczenia itp. Podczas uwrażliwiania na tempo istotne jest kształcenie umiejętności utrzymania równego tempa podczas ruchu, śpiewu, gry. Ćwiczenia rozpoczynamy od pierwszych dni w przedszkolu, ale dopiero starszym dzieciom udaje się osiągnąć wrażliwość na tempo. Ćwiczenia w zakresie dynamiki rozpoczynamy od „słuchania cizy”, a potem różnicujemy dźwięki, aż do „średnio głośno”. Kształcenie poczucia rytmu zaczynamy u trzylatków i stopniujemy trudność zadań.

Najstarsze dzieci na skutek gromadzenia doświadczeń potrafią zauważyć elementy budowy utworu muzycznego, np. refren, akcent metryczny. Na początku dzieci słuchają śpiewu nauczycielki, potem uczą się śpiewać proste piosenki. Dobierając repertuar, nauczyciel zwraca uwagę na stopień trudności tekstu oraz melodii. Ważna jest kolejność: osłuchanie z piosenką, nauka, zabawy muzyczno-ruchowe oparte na piosence oraz tworzenie akompaniamentu do piosenki.

Ważną rolę w edukacji muzycznej odgrywa ruch. W grupach młodszych przeważają zabawy ilustracyjne i inscenizowane przy muzyce. Wpływ na harmonijny rozwój motoryki mają zabawy ruchowe przy akompaniamencie. Dzieci reagują na zmiany w muzyce, np. tempo, rytm, dynamikę. Są wprowadzane od pierwszych dni w przedszkolu, odpowiednio do umiejętności rozpoznawania przez dzieci tych elementów muzyki. Lubianą formą są opowieści ruchowe wysnute z treści bajek, opowiadań, wierszy czy realizowanej tematyki. Tańce pojawiają się w grupach najstarszych.

Ciekawą formą jest gra. Wprowadzamy instrumenty perkusyjne gotowe lub wykonane z dziećmi. Najstarsze dzieci mogą grać na instrumentach o określonej wysokości dźwięku, np. na dzwoneczkach, ksylofonach.

Słuchanie muzyki odbywa się wg zasady: dzieci młodsze słuchają muzyki żywej, starsze mogą słuchać muzyki mechanicznej.

Rozwijanie inwencji twórczej przedszkolaków to ciekawe zadanie dla nauczyciela. Małe dzieci lubią rytmizować teksty, dlatego zachęcamy je do improwizacji opartych na tekście. Może to być np. zabawa w echo. Potem do improwizacji

włączamy śpiew. Prostim zadaniem jest śpiewane pytanie nauczycielki i taka sama odpowiedź dziecka. Pojawiają się też improwizacje instrumentalne. Najpierw mają charakter dźwiękonaśladowczy (dzieci młodsze), a potem może to być np. rytmiczny akompaniament do piosenki (dzieci starsze). Swobodna ekspresja ruchowa pojawia się w grupach najmłodszych i wyraża treści pozamuzyczne. W grupach starszych ruch wiąże się z rytmem i elementami muzyki (tempo, dynamika itd.).

Najstarsze przedszkolaki odróżniają specyficzne czynności ludzi związanych z muzyką, mogą przyjmować ich role w trakcie edukacji muzycznej. Uczestniczą w koncertach. Muzyka to codzienny element różnych sytuacji edukacyjnych, a także zorganizowane zajęcia muzyczne.

Literatura i teatr

Dzieci najmłodsze poznają utwory literackie krótkie i nieskomplikowane treściowo. Słownictwo powinno być zrozumiałe, a nowych słów niewiele. Wraz z wiekiem utwory stają się trudniejsze i dotyczą tematów umożliwiających dyskusję i ocenę postępowania bohaterów. Często są też inspiracją do organizowania zabaw dramatyzowanych. Dzieci w swojej bogatej wyobraźni nie tylko przemieniają się w „księżniczki” lub „rycerzy”, ale także nadają przedmiotom cechy ludzkie, ożywiają je i wykorzystują w niezwykle sposób. Praca z konkretnym utworem, przeznaczonym do odtworzenia przez dzieci starsze, podzielona jest na etapy:

- poznanie utworu
- charakterystyka postaci
- ocena ich postępowania
- ustalenie logicznego ciągu wydarzeń
- odczytanie sensu (wniosek)
- budowanie scen z utworu w formie zabawowej, ze zmianą ról
- wybór ról
- ustawienie na scenie
- łączenie scen w całość
- dobór rekwizytów, scenografii, muzyki
- przygotowanie oprawy, np. zaproszenia, bilety.

Nauczyciel dobiera techniki teatralne do wieku i możliwości dzieci. Starsze dzieci poznają kulisy teatru i same uczestniczą w przygotowaniu oprawy do realizowanej formy teatralnej.

Zamieszczony w tabeli materiał edukacyjny dotyczy następujących obszarów z podstawy programowej:

7. *Wychowanie przez sztukę – dziecko widzem i aktorem.*
8. *Wychowanie przez sztukę – muzyka i śpiew, pląsy i taniec.*
9. *Wychowanie przez sztukę – różne formy plastyczne.*

Zakres treści	Zamierzone osiągnięcia dzieci		
	Poziom I	Poziom II	Poziom III (rozszerzony)
PLASTYKA Elementy wiedzy o sztuce	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje i nazywa barwy podstawowe, – operuje linią, – operuje barwną plamą, – tworzy różnorodne kompozycje płaskie według wzoru i własnego pomysłu, – tworzy kompozycje półprzestrzenne i przestrzenne , 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje i nazywa barwy pochodne, różne stopnie nasycenia barwy, – operuje różnymi formami linii, – samodzielnie projektuje prace, – tworzy różnorodne kompozycje płaskie według wzoru i własnego pomysłu w układzie pasowym i kołowym, – właściwie rozplanowuje pracę na różnym formacie papieru, 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia pojęcia: portret, pejzaż, martwa natura,
Aktywność twórcza	<ul style="list-style-type: none"> – tworzy ilustracje plastyczne do muzyki oraz w powiązaniu z treścią utworów literackich, – posługuje się przyborami i narzędziami: kredka, pędzel, stemple, – tworzy elementy sztuki ludowej, np. pisanki, – stosuje różne techniki: rysowanie kredką i kredą, malowanie palcami i pędzlem na dużym i średnim formacie, wydzieranie, stemplowanie, modelowanie z mas, 	<ul style="list-style-type: none"> – sprawnie posługuje się poznanymi technikami, – wycina, – posługuje się nożyczkami – eksperymentuje w zakresie łączenia różnych technik i materiałów, – sprawnie posługuje się przyborami i narzędziami (prawidłowy chwyt, odpowiedni nacisk dłoni, precyzyjne ruchy), – rozróżnia, nazywa i opisuje cechy poszczególnych materiałów (miętkość, gładkość, plastyczność itp.) – samodzielnie dokonuje wyboru: czym i na czym chce tworzyć swoją pracę, – pracuje na różnych formatach i fakturach oraz przy sztalugach, – tworzy elementy sztuki ludowej, np. wycinanki, – uczestniczy w tworzeniu wystaw plastycznych, 	<ul style="list-style-type: none"> – eksperymentuje kolorem, różnicuje odcienie, – wyraża za pośrednictwem barwy określone nastroje i emocje, – projektuje kostiumy, scenografię, pacynki, kukielki, – poszukuje sposobów przedstawiania ruchu na płaszczyźnie, w przestrzeni,
Kształowanie wrażliwości estetycznej	<ul style="list-style-type: none"> – nazywa własne wytwory, – dba o porządek w toku pracy i po jej zakończeniu, – uczestniczy w urządzaniu i dekorowaniu pomieszczeń, 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje własne wytwory, – opisuje wrażenia estetyczne dotyczące wytworów sztuki plastycznej, – właściwie zachowuje się podczas zwiedzania wystaw plastycznych, – dba o porządek w toku pracy i po niej , – interesuje się estetyką wystroju sali, uczestniczy w urządzaniu i dekorowaniu pomieszczeń – ogląda katalogi prezentujące architekturę wnętrz, 	

<p style="text-align: center;">MUZYKA</p> <p style="text-align: center;">Elementy muzyki – wysokość dźwięku, linia melodyczna, barwa, dynamika, rytm, tempo, struktura utworu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje melodię znanych piosenek, – dostrzega i odróżnia rodzaj dźwięków z otoczenia, – rozpoznaje brzmienie znanych instrumentów, – rozpoznaje i nazywa dynamikę: cicho, głośno, – reaguje ruchem na akompaniament do marszu, biegu i podskoków, – rozpoznaje wysokość dźwięków: wysoko, nisko, – reaguje na zmiany tempa, wysokości i dynamiki, – odtwarza prosty rytm za pomocą dłoni i instrumentów, – reaguje na przerwę w muzyce, 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega i odróżnia dźwięki z otoczenia: ilość, kierunek, gęstość, – rozpoznaje i nazywa dynamikę: ciszej, głośniej – rozpoznaje wysokość dźwięków: wysoko, średnio, nisko, – rozpoznaje i nazywa tempo: wolno, szybko, wolniej, szybciej, – reaguje na zmiany tempa, dynamiki i wysokości dźwięków, – odtwarza rytm za pomocą ciała, instrumentów i przyborów, – dostrzega powtarzające się części utworu, 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega i określa kierunek linii melodycznej „w górę, w dół” – wyczuwa akcent metryczny, – odróżnia dźwięki długie i krótkie,
<p style="text-align: center;">Formy muzyczne:</p> <p style="text-align: center;">śpiew i ćwiczenia mowy, ruch przy muzyce, gra na instrumentach, słuchanie muzyki</p>	<ul style="list-style-type: none"> – śpiewa zbiorowo i indywidualnie piosenki z repertuaru dziecięcego i ludowego, – przyjmuje prawidłową postawę podczas śpiewu, – uczestniczy w zabawach ruchowych ze śpiewem: ilustracyjnych, inscenizowanych, rytmicznych, – gra na instrumentach perkusyjnych: kołatka, grzechotka, bębenek - dłonią i pałeczką, drewnianka, tamburyn, 	<ul style="list-style-type: none"> – określa nastrój słuchanego utworu, – rytmicznie oddycha podczas śpiewu, – gra na instrumentach: trójkąt, talerze, ksylofon, metalofon i inne, – konstruuje i wykorzystuje samodzielnie wykonane proste instrumenty perkusyjne, – interpretuje muzykę za pomocą form ruchowych i plastycznych, – wykonuje elementy tańca, – słucha utworów muzyki klasycznej, – dzieli się swoimi wrażeniami po wysłuchaniu fragmentu dzieła muzycznego, – uczestniczy w zabawach opartych na muzyce klasycznej, 	<ul style="list-style-type: none"> – wykonuje proste formy taneczne w całości,
<p style="text-align: center;">Działania twórcze</p>	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje ruchem opowieści ruchowe przy muzyce, 	<ul style="list-style-type: none"> – rytmizuje teksty i wypowiedzi, – wykonuje śpiewane dialogi, – wykonuje improwizacje dźwiękonaśladowcze głosem i na instrumentach, – improwizuje rytmy, – odzwierciedla swoje emocje i przeżycia w improwizacjach słownych, wokalnych, instrumentalnych, ruchowych, 	<ul style="list-style-type: none"> – doбира melody do rymowanek, wierszyków, – improwizuje na instrumentach melodycznych, – łączy różne formy ekspresji twórczej,

Kultura odbioru muzyki		<ul style="list-style-type: none"> – uczestniczy w koncertach, właściwie zachowuje się (w tym odpowiedni strój), – opisuje wrażenia estetyczne dotyczące słuchanych utworów, 	<ul style="list-style-type: none"> – odróżnia na czym polega praca kompozytora, muzyka, dyrygenta, śpiewaka,
LITERATURA I TEATR Odbiór i interpretacja	<ul style="list-style-type: none"> – słucha utworów literatury dziecięcej, – interesuje się obrazem lub inną formą ilustrującą słuchany tekst, opisuje spostrzeżenia, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyraża swoje wrażenia i przeżycia związane z odbiorem utworu literackiego lub przedstawienia teatralnego, – charakteryzuje bohaterów literackich i teatralnych, – dokonuje oceny postępowania bohaterów w kategorii dobra i zła, – układa zakończenie do opowiadania, 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje elementy humoru w utworach literackich i przedstawieniach teatralnych,
Ekspresja teatralna	<ul style="list-style-type: none"> – uczestniczy w spontanicznej i zorganizowanej aktywności ruchowej wynikającej z treści poznanych utworów literackich , – odkrywa znaczenie komunikowania się w sposób niewerbalny, – dostrzega związek pomiędzy gestem i słowem, – naśladuje gesty, ruchy, zachowania, – uczestniczy w grach w kręgu, teatrze z odgrywaniem ról, teatrze paluszkowym. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyraża treści mimiką, ruchem i gestem, – swobodnie porusza się w przestrzeni, – gra różne role, stosując techniki żywego słowa, – bawi się przedmiotami, którym nadaje dowolne znaczenie, – odgrywa scenki z rekwizytami, – słucha słów narratora i inscenizuje swoją rolę samodzielnie lub we współpracy z kolegami, – uczestniczy w formach teatralnych: gra z podziałem na role, pantomima, żywe obrazy, chińskie cienie, kukielki, pacynki, teatr obrazów, 	<ul style="list-style-type: none"> – planuje i angażuje się w tworzoną formę teatralną, – tworzy przedstawienia za pomocą różnych technik: kukielki, teatr cieni i inne,
Wiedza o teatrze i kultura odbioru sztuki		<ul style="list-style-type: none"> – kulturalnie zachowuje się podczas odbioru dzieł literackich i teatralnych, – wskazuje elementy piękna w utworach literackich i w przedstawieniach teatralnych. 	<ul style="list-style-type: none"> – zna pojęcia: scenografia, kostiumy, scena, widownia, rekwizyt.

3. SPOSOBY OSIĄGANIA CELÓW KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA, Z UWZGLĘDNIENIEM MOŻLIWOŚCI INDYWIDUALIZACJI PRACY W ZALEŻNOŚCI OD POTRZEB I MOŻLIWOŚCI DZIECI

Nauczyciel jest świadkiem różnych zachowań. Mają one swoje źródło w braku możliwości zaspokajania potrzeb. Każdy dąży do znalezienia tego, czego potrzebuje. Potrzeby dynamizują aktywność. W przedszkolu dziecko potrzebuje: bezpieczeństwa, akceptacji, aktywności, kontaktu emocjonalnego, uznania, kontaktu społecznego, komunikowania się, bodźców poznawczych.

Wspierając rozwój dziecka trzeba odpowiadać na jego potrzeby, zainteresowania i problemy. Nauczyciel powinien zwrócić także uwagę na sposób zaspokajania potrzeby poznawczej, tak by uniknąć nadmiernych wymagań i stałych napięć zaburzających poczucie bezpieczeństwa. Tym bardziej, że rozwój w tym wieku często przebiega w sposób nieharmonijny. Obserwacja różnych aspektów rozwoju dziecka pomoże nauczycielowi dobrać odpowiednią drogę wspomagania tego rozwoju. **Punktem wyjścia i warunkiem do właściwego planowania i organizacji procesu edukacyjnego przez nauczyciela jest więc prowadzenie obserwacji pedagogicznych** mających na celu poznanie możliwości i potrzeb rozwojowych dzieci.

Organizacja i formy pracy w przedszkolu

Praca z dzieckiem w grupie przedszkolnej wymaga właściwych form organizacyjnych. Oznacza to rozplanowanie w czasie i przestrzeni wszelkich działań. Realizacja treści programowych w procesie wspomagania rozwoju dziecka odbywa się w naturalnych i celowo zaplanowanych sytuacjach. Będą to zajęcia i zabawy dowolne, zajęcia obowiązkowe (sytuacje edukacyjne) oraz sytuacje okolicznościowe.

Mogą mieć charakter indywidualny, grupowy i zbiorowy.

Sytuacje edukacyjne to część procesu dydaktycznego, obejmująca aktywność wewnętrzną i zewnętrzną ukierunkowaną na stawiany cel, czyli założone zmiany w dzieciach. Ciąg takich sytuacji sprzyja narastaniu i stabilizowaniu się tych zmian. Sytuacje edukacyjne sprzyjają nabywaniu zamierzonych umiejętności przy jednoczesnym wprowadzaniu dziecka w świat wartości.

Ważne jest przemyślane zagospodarowanie czasu pobytu dziecka w oddziale przedszkolnym, co zapewni mu prawidłowy rozwój psychoruchowy oraz właściwy przebieg jego wychowania i kształcenia. Ramowy rozkład dnia powinien respektować naturalne potrzeby dziecka i umożliwiać nabywanie umiejętności przewidzianych w podstawie programowej wychowania przedszkolnego.

W materiałach pomocniczych zamieszczono przykładowy ramowy rozkład dnia.

Metody pracy w przedszkolu

Efektywność zaplanowanych działań osiągnie nauczyciel dzięki modelowi poszukującemu (jest to najskuteczniejszy sposób zapamiętywania i rozumienia treści) i stosowaniu odpowiednich metod.

Metoda nauczania to celowo i systematycznie stosowany sposób pracy nauczyciela, umożliwiający dzieciom opanowanie wiedzy i umiejętności. Jednak musi cały czas pamiętać, że zabawa jest podstawową formą działalności małego dziecka.

Rola nauczyciela w procesie edukacyjnym dziecka polega na uświadomieniu celu i umotywowaniu potrzeby jego osiągnięcia oraz stworzeniu atrakcyjnej sytuacji edukacyjnej. Stąd odpowiednie dla uzyskania zamierzonych celów będą metody i techniki pobudzające ciekawość poznawczą i aktywność dziecka. Nauczyciel wychowania przedszkolnego organizuje proces wychowawczo-dydaktyczny i opiekuńczy małego dziecka, zaspokaja jego potrzeby i zapewnia mu dobrą zabawę, integrując różnorodne, sprawdzone w pedagogice przedszkolnej metody:

- czynne (metoda samodzielnych doświadczeń, metoda kierowania własną działalnością dziecka, metoda zadań stawianych dziecku, metoda ćwiczeń)
- słowne (rozmowy, opowiadania, zagadki, objaśnienia i instrukcje, sposoby społecznego porozumiewania się, metody żywego słowa)
- percepcyjne (obserwacja i pokaz, osobisty przykład nauczyciela, udostępnianie sztuki).

Zabawy badawcze, doświadczenia, ukierunkowane i zaplanowane obserwacje przyrodnicze, wycieczki rozbudzą ciekawość poznawczą i zainspirują dzieci do działania. Aktywność i twórcze myślenie zainicjują metody aktywizujące i twórczego myślenia: burza mózgów, mapa pojęciowa, metoda projektu, stacje zadaniowe, gry planszowe, poker kryterialny, skojarzenia, tworzenie nowych zastosowań, wspólne opowiadania i inne.

Efektywne w pracy z małymi dziećmi są też toki metodyczne oparte na integracji sensorycznej, takie jak: Metoda Dobrego Startu, System Edukacji przez Ruch D. Dziamskiej, Metoda Symboli Dźwiękowych.

Ważną rolę w tworzeniu środowiska odgrywa wyposażenie sali przedszkolnej, kąciki zachęcające do zabawy, zabawki dydaktyczne oraz kolorowe książki, albumy i plansze.

Planowanie pracy nauczyciela

Działania nauczyciela są planowane i ujęte w kręgi tematyczne. Plany są oparte na treściach wprowadzających dzieci w świat społeczno-przyrodniczo-kulturowy. Planowanie zapewnia różnorodność i ciągłość oddziaływań ukierunkowanych na osiągnięcie przez dzieci konkretnych umiejętności.

Nauczyciel, konstruując plan, analizuje treści programowe i przekłada je na konkretne zamierzone osiągnięcia dzieci obejmujące wiedzę, umiejętności i postawy dziecka. W planach są one zapisane jako cele konkretnych sytuacji edukacyjnych. Uwzględnia przy tym realne możliwości swoich podopiecznych. **W materiałach pomocniczych zamieszczono przykładowy plan** obejmujący jeden krąg tematyczny. Podczas planowania należy zwrócić uwagę na różnorodność stosowanych metod (atrakcyjność) oraz planowanie osiągnięć ze wszystkich obszarów programu (wszechstronny rozwój).

Realizacja przykładowo zamieszczonego planu dotyczy zajęć dydaktycznych ujętych w ramowym rozkładzie dnia. Jednak należy pamiętać, iż oprócz tego w ciągu dnia odbywają się zajęcia i zabawy dowolne dziecka, a także inne sytuacje, nad którymi czuwa nauczyciel i realizuje swoje cele ukierunkowane na wieloaspektowy rozwój dziecka. Bardzo ważne jest wykorzystanie przez nauczyciela czasu – podczas czynności higienicznych, porządkowych, zabaw dowolnych (w tym zabaw manipulacyjno-konstrukcyjnych, tematycznych, badawczych, ruchowych), spacerów, obserwacji przyrodniczych – na organizowanie środowiska wychowawczego, kształcenie samodzielności, doświadczanie i gromadzenie wiedzy przez dzieci.

Wykorzystując niniejszy program do planowania pracy, należy rozważnie wybierać umiejętności z poszczególnych poziomów. Tu należy pamiętać, że poziomy wyznaczają stopień trudności, co może odnosić się do wieku, ale niekoniecznie. Różnice indywidualne pomiędzy dziećmi urodzonymi w tym samym roku mogą sięgać nawet kilku lat. Nauczyciel poznaje dzieci w trakcie obserwacji i wybiera treści odpowiednio do ich możliwości. Odnosi się to zarówno do grup jednorodnych, jak i różnowiekowych. Planując miesięcznie, zwykle dostosowujemy wymagania do większości dzieci, ale niektóre treści należy zróżnicować (np. treści w zakresie edukacji matematycznej). Koniecznie – w odniesieniu do wychowanków odbiegających poziomem od pozostałych (trudności lub uzdolnienia) – musimy zastosować omówioną niżej zasadę indywidualizacji. Przy większych podziałach rozwojowych możemy wybrane zajęcia prowadzić w grupach. Ułatwieniem w planowaniu są treści napisane na kilku poziomach i uwzględniające dzieci uzdolnione (w tym sześciolatki, które nie zostały zapisane do klasy I szkoły podstawowej, a posiadające już umiejętności z poziomu II).

Zasady organizacji procesu edukacyjnego wspierającego rozwój dziecka

Praca z dzieckiem w wieku przedszkolnym wymaga od nauczyciela przestrzegania norm postępowania pedagogicznego.

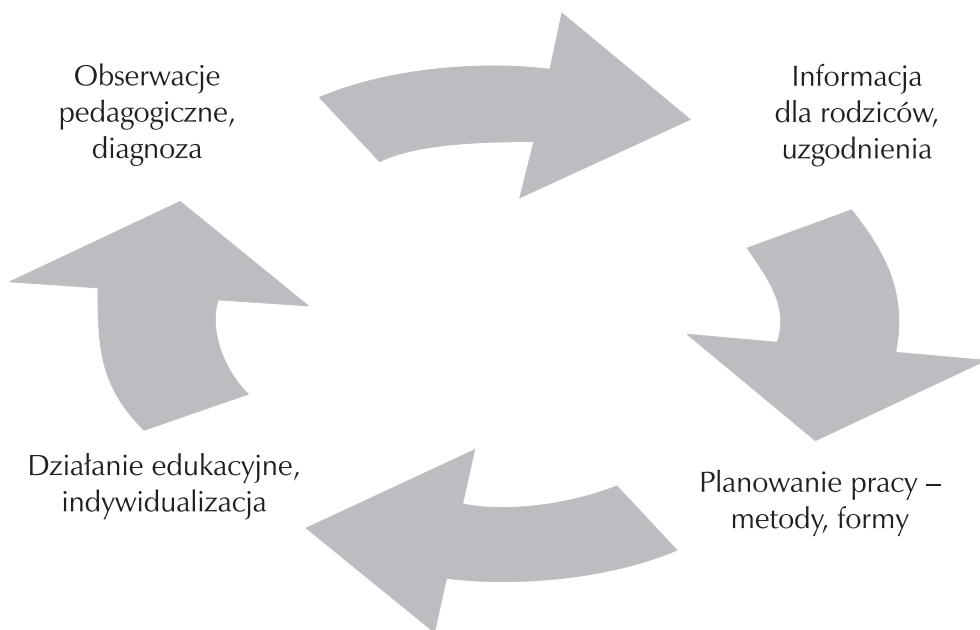
W przedszkolach, jako istotne, wymieniane są zasady:

- zaspokajania potrzeb
- aktywności
- indywidualizacji
- organizowania życia społecznego
- integracji.

Wśród ważnych zasad wychowania przedszkolnego znajduje się **zasada indywidualizacji**, polegająca na różnicowaniu wymagań w zależności od potrzeb i możliwości dziecka. Zasada ta uwzględnia:

- predyspozycje dziecka
- zainteresowania
- zdolności
- trudności i ograniczenia
- środowisko, w którym żyje.

Nauczanie zindywidualizowane wymaga precyzyjnej, przemyślanej pracy nauczyciela, dopasowania i zróżnicowania zadań tak, by odpowiadały każdemu dziecku z osobna, zgodnie z rozpoznaniem.

Cykl postępowania pedagogicznego w procesie indywidualizacji

Indywidualizacja podczas zajęć edukacyjnych

Nauczyciel przygotowuje scenariusz zajęć wg procedury:

- analiza zaplanowanych do realizacji celów
- analiza możliwości poszczególnych dzieci w odniesieniu do celów zajęcia
- **wybór momentu edukacyjnego, w którym dokona zróżnicowania stopnia trudności zadania** (tak, aby dać szansę na sukces każdemu dziecku)
- wybór metod, form i środków odpowiednich do realizacji zamierzeń
- zaprojektowanie przebiegu zajęcia
- realizacja zajęcia
- ewaluacja zajęcia pod kątem osiągnięcia celów w odniesieniu do grupy i poszczególnych dzieci.

Moment edukacyjny, w którym nastąpi zróżnicowanie stopnia trudności zadania wynika z celów zajęcia. I tak, np. gdy nauczyciel planuje jako jeden z celów: „dziecko układa historyjkę obrazkową z czterech obrazków”, to nie wszystkie dzieci w grupie poradzą sobie z tym zadaniem. Są też takie, które potrafią dużo więcej. Jest to dobry moment na zróżnicowanie stopnia trudności tego zadania.

Schemat zajęcia uwzględniającego indywidualne możliwości dziecka:

Temat: Układanie historyjki obrazkowej „Uwaga niebezpieczeństwo”

Wiek dzieci – 5 lat

- I. Wprowadzenie do zajęcia:
 1. Rytmiczne rysowanie kropek do muzyki (metoda D. Dziamskiej).
 2. Układanie i przyklejanie domów z figur geometrycznych (ulica).
- II. Część główna:
 1. Słuchanie opowiadania nauczyciela, które jest ilustrowane odgłosami ulicy i serią obrazków, rozmowa.
 2. Zabawa ruchowa przy muzyce „Uwaga światło”.
 3. Praca indywidualna – zróżnicowana (**moment indywidualizacji**):

Pierwszy poziom – wybór pierwszego i ostatniego obrazka (dwa środkowe są już przyklejone do kartki).

Drugi poziom – układanie obrazków wg kolejności zdarzeń.

Trzeci poziom – układanie obrazków wg kolejności zdarzeń, dorysowanie brakującego obrazka, odczytywanie zdań i układanie pod obrazkami.
- II. Zakończenie:

Zabawa twórcza „Łańcuch skojarzeń”.

Indywidualizacja a praca w zespole

Praca zespołowa w przedszkolu to przede wszystkim nauka współdziałania w parach (dobór dzieci celowy lub losowy). Zespoły mogą mieć takie same zadania lub o różnym stopniu trudności (uwzględniamy możliwości, potrzeby, zainteresowania dzieci). Jeśli chcemy zastosować zasadę indywidualizacji, zespoły powinny mieć zadania o różnym stopniu trudności (dzieci dobierane są celowo). Gdy przedszkolaki potrafią wykonywać zadania w parach, tworzymy większe zespoły (maksymalnie 3–4 osoby). Konstrukcja treści programowych, ujęta w postaci trzech poziomów, ułatwia realizację zasady indywidualizacji.

Planowanie pracy wychowawczej

Każde dziecko to inna osobowość. Na tę osobowość i zachowanie dziecka mają wpływ czynniki genetyczne, choroby w okresie okołoporodowym, zdarzenia traumatyczne, środowisko rodzinne, przedszkolne, rówieśnicze. Należy też pamiętać o mechanizmie modelowania: my jesteśmy modelami, a dziecko jest obserwatorem i uczy się.

Głównym motorem i siłą ludzkich działań są wartości. Zapotrzebowanie na wartości jest ogromne, bowiem wśród rodziców i nauczycieli narasta przerażenie wszechogarniającą przemocą, agresją, problemami i konfliktami społecznymi, brakiem szacunku dla wszystkiego i wszystkich. Złe zachowania to zwracanie na siebie uwagi, szukanie sposobu na kontakt z drugim człowiekiem, na bycie zauważonym, szukanie uznania, wsparcia, zaspokojenia potrzeb.

Rozwój dziecka, człowieka to nie tylko zmiany jakościowe w tym czego się uczy, lecz i w tym, jakim się staje. Proces wychowania to system czynności nauczy-

cieli, rodziców i innych podmiotów, a także samych wychowanków. Umożliwia on dzieciom zmienianie się w pożądanym kierunku, a więc kształtowanie i przekształcanie uczuć, przekonań i postaw społecznych, moralnych, estetycznych, kształtowanie woli i charakteru. Praca wychowawcza to proces, który musi być planowy, zamierzony i systematyczny.

Dziecko powinno poznać samego siebie, potrzeby i emocje własne, a także innych osób. Ważne, aby umiało – na bazie poznanych i akceptowanych wartości – tworzyć i stosować normy, wykorzystywać je do rozwiązywania konfliktów. Świadomość i rozumienie emocji oraz rozpoznawanie i stosowanie wartości jest równie ważne jak wiedza dziecka.

Ze względu na istotne znaczenie tych treści, w niniejszym programie wydzielono dział „Edukacja emocjonalna i wprowadzenie w świat wartości”. Planowanie pracy wychowawczej to uwzględnianie w planach miesięcznych odpowiednich treści programowych. Ponadto ważny jest klimat wychowawczy tworzony przez nauczyciela, w tym umiejętność komunikowania się z dziećmi oraz konsekwencja. Na skuteczny klimat wychowawczy składają się takie elementy, jak:

- dostarczanie wzorów właściwych zachowań i wzmacnianie pozytywnych zachowań;
- stosowanie przez nauczyciela technik asertywnego komunikowania się;
- aktywne słuchanie (wysłuchanie i zrozumienie treści, uświadomienie emocji rozmówcy, nakierowanie osoby mającej problem na różne możliwości rozwiązania, pozytywne wzmocnienie);
- wypracowanie z dziećmi sposobów rozwiązywania konfliktów (uczenie wzajemnego słuchania i negocjowania, próby samodzielnego wyjścia z trudnej sytuacji);
- wyznaczanie reguł i granic, ustalenie zachowań akceptowanych i nieakceptowanych, zawarcie układu (kodeks grupowy, także indywidualne ustalenia).

Kodeks grupowy zawierający normy postępowania musi wynikać z naturalnych sytuacji oraz realizacji tematów kompleksowych związanych z wartościami. Ważny jest bezpośredni udział dzieci w jego tworzeniu. Będzie to miało ogromne znaczenie dla jego rozumienia, akceptacji i respektowania. Właściwości psychofizyczne przedszkolaków sprawiają, że łatwo przyjmują one czytelne wymagania i są podatne na wpływy pedagogiczne.

Należy także pamiętać o **współdziałaniu z rodzicami**. Przedszkole, szkoła ma obowiązek wspierać rodziców. Są oni źródłem wiedzy o dziecku, a także partnerem w jego wychowywaniu. W oddziałach przedszkolnych nauczycielki prowadzą obserwacje, aby poznać dziecko i spróbować odpowiednio postępować. Jednak nie uda się to bez udziału rodziny. W trosce o jednolite oddziaływanie wychowawcze, te dwa środowiska muszą współpracować, szczególnie w sytuacjach problemowych. Ponadto wychowawca zapoznaje rodziców z podstawą programową, przekazuje im aktualne informacje o zadaniach wychowawczych i kształcących realizowanych w przedszkolu, włącza ich do wpajania określonych wiadomości

i kształtowania umiejętności dziecka. Na bieżąco informuje o postępach dziecka, ewentualnych problemach i trudnościach, uzgadnia oddziaływania, dyskretnie promuje właściwe postawy i zachowania (np. promocja zdrowia, zachowania prośrodowiskowe). Ważne jest też doskonalenie umiejętności wychowawczych rodziców oraz włączenie ich do współdecydowania o sprawach przedszkola, szkoły.

Kompetencje i obowiązki nauczyciela przedszkola

Sukces dziecka zależy w znacznej mierze od efektywności pracy nauczyciela, który jest wzorem i autorytetem dla swojego wychowanka. Jaki jest efektywny nauczyciel? Posiada niezbędne kompetencje, jest refleksyjny, doskonali się ustawicznie, osiąga zamierzone cele w pracy z dziećmi. Kompetencje te najogólniej można podzielić na:

- specjalistyczne (rzetelna wiedza i umiejętności w zakresie przekazywanych treści);
- dydaktyczne (planowanie pracy, precyzowanie celów, dobieranie metod i form);
- psychologiczne (nauczyciel przedszkola rozpoznaje potrzeby, możliwości i zainteresowania dzieci, kreuje warunki uczenia, poszukiwania, odkrywania, myślenia, komunikowania i działania grupy, tworzy sprzyjający klimat wychowawczy, uczestniczy w wymianie emocjonalnej między dzieckiem a innymi osobami, jest opiekunem samodzielnego i aktywnego rozwoju, respektuje prawa dziecka).

Z powyższych rozważań wynikają następujące zadania nauczyciela przedszkola:

- 1) Prowadzenie systematycznych i udokumentowanych obserwacji pedagogicznych obejmujących wszystkie obszary rozwoju, monitorowanie zmian.
- 2) Dostosowywanie zakresu i sposobu oddziaływań do indywidualnych możliwości i potrzeb dziecka, zapewnienie poczucia sukcesów rozwojowych.
- 3) Przeprowadzenie – z początkiem roku poprzedzającego rozpoczęcie przez dziecko nauki w klasie I szkoły podstawowej – analizy gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna).
- 4) Opracowanie indywidualnych programów wspomagania i korygowania rozwoju dla dzieci, które osiągnęły niezadowalający poziom podczas analizy gotowości do podjęcia nauki w szkole. Realizacja tego programu z dzieckiem następuje w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej.
- 5) Prowadzenie ukierunkowanego i planowego procesu wychowawczego opartego na wartościach.
- 6) Planowanie i realizacja procesu dydaktycznego umożliwiającego podjęcie nauki w szkole.
- 7) Przekazywanie bieżącej informacji rodzicom o realizowanych w przedszkolu treściach, a także postępach i problemach dzieci.
- 8) Podejmowanie działań w zakresie wczesnej interwencji specjalistycznej w stosunku do dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, we współpracy z poradnią psychologiczno-pedagogiczną.

- 9) Wspieranie rodziców w rozwiązywaniu problemów wychowawczych.
- 10) Tworzenie klimatu wychowawczego, sprzyjającego realizacji zamierzeń oraz poczuciu bezpieczeństwa fizycznego i psychicznego.
- 11) Dokumentowanie swojej pracy poprzez prowadzenie dzienników, planów miesięcznych, dokumentacji współpracy z rodzicami i środowiskiem, dokumentowanie obserwacji pedagogicznych, i in.
- 12) Dokonywanie ewaluacji własnej pracy.

4. OBSERWACJE PEDAGOGICZNE. ANALIZA GOTOWOŚCI DZIECKA DO PODJĘCIA NAUKI W SZKOLE (DIAGNOZA PRZEDSZKOLNA)

Jednym z najtrudniejszych zadań nauczyciela jest ocenianie postępów swoich wychowanków. Diagnostowanie osiągnięć dzieci opiera się na humanistycznej koncepcji rozwoju człowieka, która zakłada odrębność i indywidualność każdej jednostki. Postępy i zmiany w rozwoju mają więc prawo przebiegać w tempie charakterystycznym dla każdego dziecka. Różnice indywidualne sprawiają, że trudno wyznaczyć sztywne granice oczekiwań, kierując się tylko wiekiem dziecka.

Zadanie nauczyciela polega na systematycznym diagnozowaniu poziomu umiejętności, ocenie tempa zmian, wykrywaniu tendencji rozwojowych i określaniu potrzeb oraz zainteresowań każdego wychowanka. Analiza rozwoju powinna być dokonywana na podstawie systematycznie prowadzonej obserwacji dziecka i jego wytworów, we współpracy z rodzicami. Uzupełnieniem wiedzy o dziecku będą tworzone przez nauczyciela sytuacje zadaniowe, pozwalające zauważyć konkretne umiejętności.

Konstrukcja tego programu, a szczególnie treści programowe przedstawione jako zestaw zamierzonych osiągnięć dzieci, ułatwi nauczycielowi ukierunkowanie swoich obserwacji i ich dokumentowanie.

Obserwacje pedagogiczne powinny dostarczyć pełnego opisu funkcji dziecka, próbować wyjaśnić obserwowane zjawiska oraz sformułować prognozy. Podstawowym celem tych działań jest znalezienie odpowiedzi na pytanie: co dziecko potrafi, jakie posiada kompetencje. Obserwacja wstępna (na początku roku szkolnego) pozwoli zgromadzić informacje niezbędne do zaplanowania procesu edukacyjnego. Opis funkcjonowania we wszystkich sferach daje możliwość ustalenia poziomu, od którego należy rozpocząć wspomaganie i ustalenie sfery najbliższego rozwoju. Sfera najbliższego rozwoju to realny, pierwszy cel, do jakiego zmierza oddziaływanie pedagogiczne. Zaplanowanie i realizacja procesu edukacyjnego łączy się z koniecznością dalszego, stałego monitorowania postępów podopiecznych (obserwacje śródroczne i na końcu roku szkolnego).

Do wartościowania osiągnięć naszych wychowanków pomocne będą różnorodne środki, w tym materiały własnej konstrukcji, dotyczące poszczególnych obsza-

rów rozwoju. Mogą to być np. karty pracy o charakterze czynnościowym. Dzieci będą kolorować odpowiednie obrazki, łączyć w pary, dorysowywać, zaznaczać itd. Zadania w nich zawarte pokażą nauczycielowi, co dziecko wie, jak rozumuje, jak przeżywa i jak wartościuje. Obserwacje zachowań dzieci w codziennych sytuacjach, podczas zabaw, zadań do wykonania i gier, a także inne badania należy wykonać w życzliwej atmosferze, z przyznaniem dziecku prawa do popełniania błędów.

Dokumentacja obserwacyjna dziecka to odrębny dla każdego arkusz rozwoju (gotowy lub samodzielnie przygotowany), w którym nauczyciel zaznaczy posiadane/nabyte umiejętności dziecka w poszczególnych sferach rozwoju. Wskazane jest, aby ten sam arkusz umożliwiał zaznaczanie postępów nie tylko w danym roku szkolnym, ale przez cały okres pobytu dziecka w placówce przedszkolnej. Widać wtedy nie tylko zmiany, ale także ich tempo na przestrzeni całego okresu obserwacji.

Uzyskane informacje są decydujące także podczas:

- wyboru programu lub jego konstruowania,
- planowania miesięcznego,
- konstruowania scenariuszy zajęć,
- planowania pracy stymulującej rozwój dziecka (indywidualnie lub w grupach) – działania te są zaplanowane w ramowym rozkładzie dnia przedszkola,
- organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej – za zgodą rodziców,
- przygotowywania oferty zajęć dodatkowych rozwijających zainteresowania i uzdolnienia dziecka – w przedszkolu decyzja rodziców.

W zależności od dostrzeganych efektów pracy, nauczyciel powinien kontynuować swój plan lub wprowadzać zmiany w sposobie i treściach pracy z wychowanymi. Konsekwencją tych zabiegów jest stworzenie maksymalnie najlepszych warunków dla zapewnienia im rozwoju. Skuteczność działań nauczyciela w odniesieniu do zamierzeń zależy od dopasowania treści i metod do rzeczywistych możliwości każdego dziecka.

Z początkiem roku poprzedzającego rozpoczęcie przez dziecko nauki w klasie I szkoły podstawowej, należy przeprowadzić analizę gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna). Celem takiej analizy jest zgromadzenie informacji, które mogą pomóc:

- 1) rodzicom w poznaniu stanu gotowości swojego dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej, aby mogli je w osiągnięciu tej gotowości, odpowiednio do potrzeb, wspomagać;
- 2) nauczycielowi przedszkola przy opracowaniu indywidualnego programu wspomagania i korygowania rozwoju dziecka, który będzie realizowany w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej;
- 3) pracownikom poradni psychologiczno-pedagogicznej, do której zostanie skierowane dziecko w razie potrzeby pogłębionej diagnozy związanej ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Aby wykonać to zadanie, należy skorzystać z gotowych arkuszy, bądź skonstruować własne opierając się na umiejętnościach zawartych w poziomie I i II progra-

mu. Tu należy wybrać najważniejsze umiejętności. Pomocne będzie porównanie tych wybranych z umiejętnościami wskazanymi w podstawie programowej. Należy jednak pamiętać, że są to umiejętności dziecka kończącego przedszkole i jeszcze pozostaje cały rok do podjęcia nauki w szkole. Taka diagnoza pozwoli ocenić, w jakim momencie rozwoju znajduje się dziecko i które obszary wymagają szczególnego wsparcia.

W materiałach pomocniczych zamieszczono przykładowy arkusz do badania gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole. W jego końcowej części znajduje się miejsce na wpisanie obszarów, które zdaniem nauczycieli należy wspomagać i korygować u wychowanka. Ten fragment arkusza trzeba wypełnić po analizie wyników przeprowadzonego badania. Wyznaczenie tych obszarów i konkretnych trudności to jednocześnie ustalenie indywidualnego programu wspomaganie i korygowania rozwoju. Stwierdzenie trudności np. w obszarze edukacji matematycznej ukierunkuje pracę indywidualną z dzieckiem na wspomaganie rozwoju i konkretnych umiejętności w tym obszarze. Problemy w rozwoju społecznym dziecka to program do organizowania sytuacji, w których dziecko nauczy się np. współdziałania i norm obowiązujących w grupie.

Działalność diagnostyczną zakończy przygotowanie listy dzieci, które należy objąć pracą indywidualną. Praca ta prowadzona jest przez nauczyciela wychowania przedszkolnego w czasie wskazanym w ramowym rozkładzie dnia. Przygotowując dla tych dzieci indywidualne programy wspomaganie i korygowania rozwoju, należy rozszerzyć i skonkretyzować wyznaczone w ich arkuszach diagnostycznych obszary do wspomaganie i korygowania rozwoju. Dla dzieci objętych pracą indywidualną proponuję założyć odrębną dokumentację (**wzór znajduje się w materiałach pomocniczych**). Analiza takiej dokumentacji pokaże ciągłość pracy z konkretnym dzieckiem w kontekście jego problemów i trudności.

Po zakończeniu działań wspomagająco-korygujących warto ponownie sprawdzić gotowość dziecka do podjęcia nauki w szkole, aby ocenić jego postępy i efekty pracy nauczycieli.

W trosce o zapewnienie dziecku optymalnych warunków rozwoju na miarę jego możliwości ważna **jest wczesna interwencja specjalistyczna**. W przypadku dostrzeżenia niepokojących sygnałów dotyczących jakiegokolwiek obszaru rozwoju dziecka, nauczyciel informuje o tym rodziców, wskazując potrzebę dodatkowych konsultacji ze specjalistami w poradni psychologiczno-pedagogicznej lub innymi. Odpowiednio do wyników tych badań, dziecku i jego rodzinie przysługuje pomoc psychologiczno-pedagogiczna, udzielana przez przedszkole, szkołę lub odpowiednie instytucje.

Dzieci z deficytami rozwoju, niepełnosprawne, posiadające orzeczenia i/lub opinie poradni psychologiczno-pedagogicznej powinny być objęte odpowiednią opieką nauczycieli w grupach integracyjnych, wczesnym wspomaganie, nauczaniem indywidualnym lub/i oddziaływaniem terapeutycznym. Wiedza o dziecku pozwoli na stopniowe korygowanie i kompensowanie trudności we współpracy ze specjalistami.

MATERIAŁY POMOCNICZE

I. Arkusz badania gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna)

Imię i nazwisko dziecka

Data urodzenia

termin badania I od dowiek w czasie badania I

termin badania II od dowiek w czasie badania II

zgoda rodziców na przeprowadzenie badań

.....

data i podpis

UMIĘJĘTNOŚCI	Tak	Nie	Z pomocą N
I. Umiejętności społeczne, emocje			
nazywa emocje, wskazuje ich przyczynę			
stosuje zwroty grzecznościowe			
współdziała podczas zabaw i zajęć			
przedstawia się imieniem i nazwiskiem			
podaje imiona rodziców			
podaje adres			
wie, jakiej jest narodowości			
podaje nazwę miejscowości, w której mieszka			
wie, co robi strażak, policjant, lekarz itp.			
II. Czynności samoobsługowe			
przestrzega etapów mycia rąk			
samodzielnie korzysta z toalety			
samodzielnie rozbiera się i ubiera do zajęć ruchowych oraz wyjść			
utrzymuje porządek, sprząta po zabawie			
III. Czynności intelektualne			
klasyfikuje wg przeznaczenia, wielkości, koloru			
układa historyjkę obrazkową z 3-4 elementów			
liczy do 10 na konkretach			
dodaje i odejmuje w zakresie do 10			

ustala równoliczność zbiorów			
rozdziela strony: lewa, prawa			
rozdziela i stosuje pojęcia: na, pod, obok, przed, za			
posługuje się liczebnikami porządkowymi w zakresie do 10			
wymienia pory roku, dni tygodnia			
skupia uwagę na wykonywanym zadaniu			
rozumie polecenia do niego kierowane			
zapamiętuje 4 elementy (przedmioty, wyrazy itp.)			
poprawnie artykułuje głoski			
opowiada, w formie zdań, co przedstawia obrazek (osoby, przedmioty, czynności)			
wypowiada się poprawnie pod względem gramatycznym			
IV. Gotowość do pisania			
orientuje się na kartce (górze, dół, lewa, prawa strona)			
łączy takie same znaki atematyczne i wzory			
dostrzega różnice, dorysowuje brakujące elementy			
układa szeregi z figur, przedmiotów itp.			
rysuje szlaczek w dużej liniaturze			
odwzorowuje proste elementy na kartce w kratkę			
poprawnie trzyma przybory do pisania			
stosuje odpowiedni nacisk dłoni podczas pisania, rysowania			
V. Gotowość do czytania			
rozpoznaje odgłosy z otoczenia			
określa kierunek dźwięku			
układa zdanie z podanym wyrazem			
wyjaśnia znaczenie prostych symboli z kodeksu grupowego, kalendarza pogody itp.			
dzieli wyraz na sylaby i odwrotnie			
wskazuje głoskę na początku wyrazu			
VI. Wychowanie zdrowotne			
uczestniczy i radzi sobie w zabawach ruchowych			
zna podstawowe formy ustawień			
zna podstawowe pozycje wyjściowe			
VII. Wychowanie przez sztukę			
uczestniczy w śpiewie			
reaguje na zmiany tempa			
reaguje na zmiany dynamiki			
reaguje na zmiany wysokości			

rozpoznaje instrumenty perkusyjne			
zna kolory podstawowe i pochodne			
rysuje na poziomie adekwatnym do wieku			
VIII. Edukacja przyrodnicza i techniczna			
nazywa zjawiska atmosferyczne			
wymienia popularne rośliny i zwierzęta w ekosystemach: las, pole, sad, ogród, łąka			
rozpoznaje i nazywa zwierzęta domowe i gospodarskie			
nazywa domowe urządzenia techniczne i wskazuje ich przeznaczenie			

Zalecane obszary do wspomagania i korygowania rozwoju:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....
Podpisy nauczycieli przeprowadzających badanie

Uwagi: badanie I zaznaczamy kolorem niebieskim, a II czerwonym. Badanie II jest przeznaczone dla dzieci objętych indywidualnym wspomaganie i korygowaniem rozwoju, pokaże postęp dziecka po zakończeniu pracy.

II. Dokumentacja wspomaganie i korygowania rozwoju dziecka

Imię i nazwisko dziecka

Program wspomaganie i korygowania rozwoju:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

data	Sytuacja edukacyjna, zadanie	cel	Uwagi, podpis N

III. Przykładowy ramowy rozkład dnia

6.00 – 7.45	Zabawy dowolne wg zainteresowań: manipulacyjne, konstrukcyjne, tematyczne, dydaktyczne, inne.
7.45 – 8.15	Indywidualne wspomaganie i korygowanie rozwoju, praca z dzieckiem uzdolnionym (pozostałe dzieci zabawy dowolne).
8.15 – 8.30	Zestaw ćwiczeń porannych i czynności higieniczno-porządkowe.
8.30 – 9.00	I śniadanie.
9.00 – 10.00	Zajęcia dydaktyczne.
10.00 – 10.30	Zabawy dowolne wg zainteresowań: manipulacyjne, konstrukcyjne, tematyczne, dydaktyczne, inne.
10.30 – 10.45	Zabawa ruchowa i czynności higieniczno-porządkowe.
10.45 – 11.15	II śniadanie.
11.15 – 11.45	Indywidualne wspomaganie i korygowanie rozwoju, praca z dzieckiem uzdolnionym (pozostałe dzieci zabawy dowolne).
11.45 – 13.15	Zabawy w ogrodzie przedszkolnym, spacer, obserwacje przyrodnicze lub/i zabawy ruchowe na sali gimnastycznej, praca w kąci przyrody.
13.15 – 13.30	Czynności higieniczno-porządkowe.
13.30 – 14.00	Obiad.
14.00 – 14.30	Bajkoterapia, ćwiczenia relaksacyjne, zabawy tematyczne, wg zainteresowań.
14.30 – 15.30	Zabawy ruchowe w ogrodzie przedszkolnym, obserwacje przyrodnicze lub/i zabawy ruchowe na sali gimnastycznej, praca w kąci przyrody.
15.30 – 16.30	Zabawy dowolne wg zainteresowań dzieci: manipulacyjne, konstrukcyjne, tematyczne, dydaktyczne, inne.

IV. Plan pracy wychowawczo-dydaktycznej

oddział: III (dz. pięcioletnie) nauczyciele:.....
Tematy kompleksowe:

1. Las jesienią	realizacja od 28.09 do 09.10.
2. Jesień w polu i ogrodzie	realizacja od 12.10. do 24.10

Temat kompleksowy		Las jesienią									
Umiejętność ogólna		Poznanie lasu jako ekosystemu, dostrzeganie zmian w przyrodzie, jakie zachodzą jesienią.									
Data	Sytuacja edukacyjna (temat, metoda)	Zamierzone osiągnięcia dziecka (Cele operacyjne)	Rodzaj edukacji								A
			PP	Z	EW	ST	J	PE	M		
28.09	1. Wycieczka do lasu	<ul style="list-style-type: none"> - wielozmysłowo obserwuje i poznaje las, - ocenia jego czystość, - rozpoznaje i nazywa dary lasu: szyszki, mech, grzyby, kora, drewno, wrzosey, - obserwuje pogodę i wskazuje zmiany zachodzące w przyrodzie jesienią, - kończy zdanie typu: „Las jest potrzebny ponieważ...” 	*		*		*		**		
29.09	1. Nauka piosenki „Leśne skrzaty” (metoda ortofoniczno-muzyczna) 2. Zabawy badawcze „Dary lasu”	<ul style="list-style-type: none"> - poprawnie odtwarza linię melodyczną i słowa, - poprawnie artykułuje głoski s, sz, - reaguje ruchem na zmianę dynamiki, - układa mapę pojęciową „Dary lasu”, - bada i określa właściwości drewna, - wskazuje przykłady wykorzystania drewna, 					**	*	*		**
30.09	1. Układanie historyjki obrazkowej 2. Zestaw ćwiczeń gimnastycznych nr 2	<ul style="list-style-type: none"> - układa obrazki historyjki we właściwej kolejności, - wskazuje przykłady zastosowania drewna, - wymyśla tytuł, - poprawnie przyjmuje pozycje siad kłęczny, - sprawnie ustawia się w pary, - poprawnie wykonuje ćwiczenia na czworakach, 	**	***			*				
01.10	1. Odtwarzanie rytmów graficznych i wysłuchanych 2. Zestaw ćwiczeń gimnastycznych nr 2	<ul style="list-style-type: none"> - dostrzeżę rytm słuchany i układa go za pomocą symboli (klocków, patyczków, innych, rysowanie), - odtwarza dźwiękiem (wyklaskiwanie, tupanie, stukanie) rytm przedstawiony w formie graficznej, - poprawnie przyjmuje pozycje: siad kłęczny, - sprawnie ustawia się w pary, - poprawnie wykonuje ćwiczenia na czworakach, 	PP	Z	EW	ST	J	PE	M	A	

02.10	1. Tworzenie akompaniamentu do piosenki „Leśne skrzaty” 2. Wykonanie odbitek listci	<ul style="list-style-type: none"> – wyklaszcze rytm piosenki, – poprawnie wykorzysta instrument, – zagra fragment piosenki wg instrukcji N, – opisuje wygląd i właściwości 2 listci z wykorzystaniem spójnika „i” oraz przymioliików, – poprawnie stosuje technikę wykowania odbitki, z użyciem kredek świecących, 					*		****
05.10	1. Nauka wiersza „Las” 2. Zestaw ćwiczeń gimnastycznych nr 2	<ul style="list-style-type: none"> – zapamiętuje wiersz, – dostrzega rymy i układa rymy do wyrazów, – dobiera w odpowiednie pary dom-zwierzę, – poprawnie przyjmuje pozycję siad kłęczny, – sprawnie ustawia się w pary, – poprawnie wykonuje ćwiczenia na czworakach, 	*	****		*	*		
06.10	1. Układanie kalendarza pór roku 2. Zabawy muzyczno-ruchowe przy piosence „Leśne skrzaty”	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje i nazywa pory roku, – wymienia 3 cechy, zjawiska danej pory roku, – stosuje spójnik „i” podczas wyliczania, – dostrzega przemienność i rytm pór roku, układa graficzne kalendarze, – rozpoznaje symbole graficzne oznaczające „cicho, głośno”, – reaguje ruchem na zmiany dynamiki i tempa, – śpiewa piosnkę w sposób odpowiedni do pokazywanych symboli graficznych, 	*			*	***	*	**
07.10	1. Ćwiczenia ortofoniczne „Odgłosy lasu” 2. Zestaw ćwiczeń gimnastycznych nr 2	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje kierunek, z którego dochodzi głos, – zdmuchuje listek z dłoni, – wykonuje ćwiczenia narządów mowy – warg, szczęk, języka wg pokazu nauczyciela, – poprawnie przyjmuje pozycję: siad kłęczny, – sprawnie ustawia się w pary, – poprawnie wykonuje ćwiczenia na czworakach, 	*	****		**	PE	M	A

08:10	<p>1. Wykonanie pracy „Rytmiczny las” – wykorzystanie metody D. Dziamskiej</p> <p>2. Tworzenie przedstawienia na podstawie wiersza „W lesie stoi dom”</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rytmicznie rysuje „jodełki” do marsza i „owale” do kujawiaka (koordynacja wzrokowo-ruchowo-słuchowa), – wydziera „jodełki” i „owale” i przykleja, – dorysowuje inne elementy lasu, – wskazuje przykłady drzew iglastych i liściastych, – poznaje i stosuje technikę teatralną „żywe obrazy”, – opisuje emocje zwierząt i własne podczas gry, – wyjaśnia na czym polega przyjaźń, – wymyśla tytuł, 	*		**	*	*	*	***
09:10	<p>1. Rozwiązywanie zagadek z wykorzystaniem wszystkich zmysłów</p> <p>2. Opowieść ruchowa „Lesie przygody”</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje dotykiem m.in. dary lasu, – rozpoznaje produkty za pomocą smaku i węchu, – wskazuje (nazywa) na obrazku rozwiązanie zagadki, – dzieli na sylaby wyrazy, układa zdania, – odtwarza ruchem opowiadanie nauczyciela, – ustala zasady zachowania w lesie, – współpracuje w parach podczas zajęć, 	* *				*	*	*

Uwagi: Zastosowane w planie skróty dotyczą działań programowych. Gwiazdka oznacza, że cel dotyczy treści programowych z danego obszaru. Cel, a nie temat czy metoda, decyduje o miejscu, w którym wstawiono gwiazdkę.

PP – procesy poznawcze

Z – edukacja zdrowotna

EW – edukacja emocjonalna i wprowadzenie w świat wartości

ST – edukacja społeczna i otoczenie techniczne

J – edukacja językowa

PE – edukacja przyrodnicza i ekologiczna

M – edukacja matematyczna

A – edukacja artystyczna

BIBLIOGRAFIA

- Dudkiewicz K., Kamińska K., *Edukacja zdrowotna*, Nasza Księgarnia, Warszawa 2001.
- Fürl E. *Teatr w przedszkolu i świetlicy*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2004.
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Dziecięca matematyka*, WSiP, Warszawa 1997.
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Wspomaganie dzieci w rozwoju zdolności do skupiania uwagi i zapamiętywania*, WSiP, Warszawa 2005.
- Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Wspomaganie rozwoju umysłowego trzylatków i dzieci starszych wolniej rozwijających się*, WSiP, Warszawa 2000.
- Hamer H., *Klucz do efektywności nauczania*, Wydawnictwo Veda, Warszawa 1994.
- Kafel K., Lenart W., *Którędy po ziemi. Jak kształcić zgodnie z ideą rozwoju zrównoważonego*, Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska, Warszawa, 1995.
- Kaja B., *Zarys terapii dziecka*, Wydawnictwo Uczelniane WSP, Bydgoszcz 1994.
- Klim-Klimaszewska A., *Pedagogika przedszkolna*, PIW, Warszawa 2005.
- Konwencja o prawach dziecka*
- Lipnicka B. *Kształtowanie zdolności i talentu dziecka. Wspierająca funkcja rodziców*, Wydawnictwo Barbara, Kraków 2000.
- Mały słownik języka polskiego* PWN, Warszawa 1969.
- Maas V.F., *Uczenie się przez zmysły. Wprowadzenie do teorii integracji sensorycznej*, WSiP, Warszawa 1998.
- Malko D., *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*, WSiP, Warszawa 1988.
- Okoń W., *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 1987.
- Portmann R., *Gry i zabawy przeciwko agresji*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2003.
- Pytlarczyk J., *Diagnoza rozwoju dziecka podstawą planowania procesu edukacyjnego w przedszkolu i w szkole*, Juka, Warszawa 2007.
- Pytlarczyk J., *Z radością w świat*, Juka, Warszawa 2007.
- Rau K., Ziętkiewicz E., *Jak aktywizować uczniów*, Oficyna Wydawnicza G&P, Poznań.
- Soida D., *Zasady i techniki edukacji ekologicznej*, Regionalny Ośrodek Edukacji Ekologicznej, Kraków 1994.
- Strykowski W., Strykowska J., Pielachowski J., *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, Wydawnictwo eMPI2, Poznań 2003.
- Sybilski Z. (red.), *Psychologia nie dla psychologów*, Wydawnictwo Literackie Parnas, Inowrocław 2004.
- Tillman D., Hsu D., *Wychowanie w duchu wartości. Wchodzenie w świat (wiek 3–6 lat)*, WSiP, Warszawa 2004.
- Tillman D., Quera Colomina P., *Wychowanie w duchu wartości. Przewodnik*, WSiP, Warszawa 2004.

PODSTAWY PRAWNE

- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. O systemie oświaty (Dz.U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572 z późniejszymi zmianami)
- Ustawa z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2009 r. nr 56, poz. 458)
- Rozporządzenie ministra edukacji narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz.U. z 2009 r. nr 89, poz. 730)
- Rozporządzenie ministra edukacji narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. nr 4, poz.17)

NOTATKI

NOTATKI